

Каленик

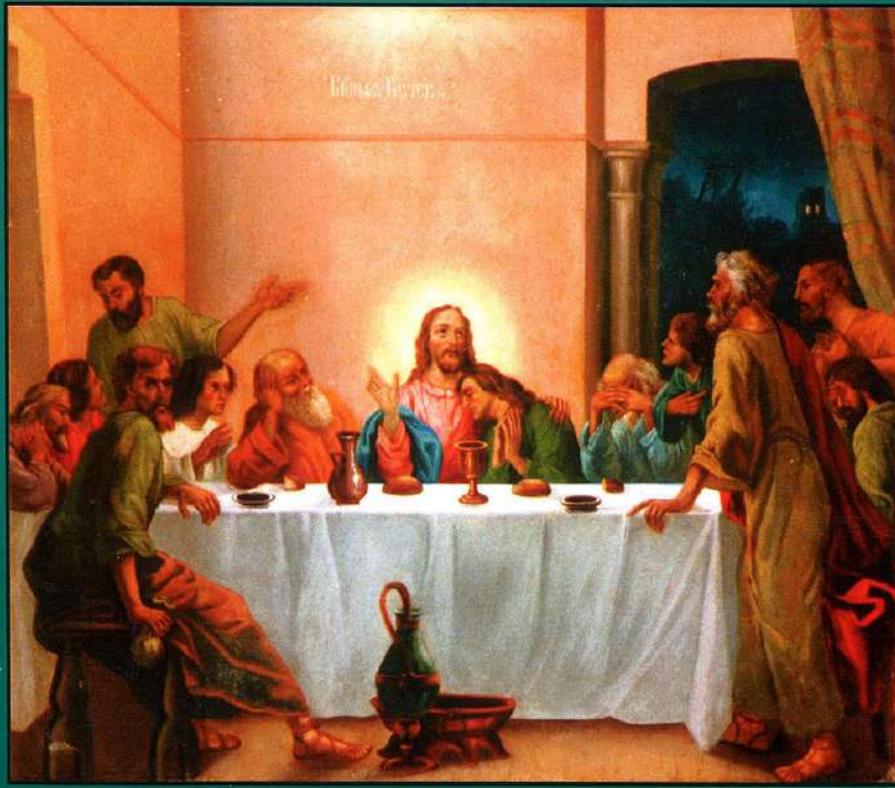
ИЗДАЊЕ
ШУМАДИЈСКЕ
ЕПАРХИЈЕ

2001
1

Архијерејска литургија у манастиру Никоље
Рудничко на Младенце 2001. године

Тајна вечера на иконостасу цркве у
Неменикућама, 1868. година

Слика на правој страни:
Иконостасно Распеће манастира
Благовештење Рудничко, XVII век

Слика на последњој страни:
Св. Симеон и Св. Сава,
живопис манастира Драче, 1735. година

Благовести на Царским дверима
Вазнесенске цркве у Орашцу,
рад С. Тодоровића

Фотографије:
Предраг Михајловић - Циле

Насловна страна

Подигнут обновљени Благовештенски крст

*Дао си сласење целој Земљи, Христе Боже,
раширивши на крсту Твоје пречисле руке,
скуљајући све народе, који кличу Господе,
слава Теби!*

(Октоих, 2. глас, среда, седален по првој
катизми на јутрењу)

Ианатир Благовештење Рудничко не би уживао углед који има да није надживео небројене недаће. И увек је после страдања постајао веће молитвено укрепљење. То ће се потврдити и након враћања у манастир монументалног иконостасног Распећа које је готово две деценије лутало од немила до недрага вољом неког изван манастира.

Од почетка ове године поново наткриљује благовештенски иконостас, пред којим ће верни сада са већим молитвеним жаром током учешћа на светим литургијама скидати Распетог Спаситеља и носити га у душама и срцима својим.

Не питајући зашто је благовештенски крст тако дugo био на местима која му нису достојна, наведимо које су, према емисијном значују ове врсте уметности Анике Сковран, његове вредности:

„Велико Распеће из манастира Благовештења Рудничког је веома драгоцене дело српске сакралне уметности средине XVII века. Лепотом израде и монументалношћу (350 цм x 400 цм), током времена скраћивано, оно спада у ред најзначајнијих иконостасних крстова сачуваних код нас, попут дечанског, морачког и пећког.“

Сликане површине, особене иконографије и миниуциозан, маштовит и раскошан позлаћени дрворезни оквир, чине га је-

динственим спомеником уметности из периода након обнове Пећке патријаршије 1557. године.

Рађен је за непознати нам већи храм, можда цркву Св. Николе манастира Бање, из које је, не зна се када, пренет у цркву манастира Благовештења Рудничког, који је једно време био епископско седиште.

На темељу стилских анализа, Распеће приписујемо делу Андреје Раичевића, истакнутог домаћег уметничка тога времена.

После дуготрајне рестаурације у којој је учествовао низ посленика, који су се свесрдно заложили за његову обнову, Благовештенско Распеће представља један од најраскошнијих наших сакралних споменика који не заостаје за драгуљима светске баштине.“

Дивећи се мајсторству уметника, нећемо заборавити ни оне суштинске особине крста, јер он је, како каже св. Јован Дамаскин: „васкрсење уснулих, потпора оних који стоје, поштапало немоћних, палица оних који су напасани, руководство оних који се враћају, усавршавање оних који напредују, спасавање душе и тела, одбацивање сваког зла, покровитељ сваког блага, уништење граха, изданак васкрсења, дрво вечног живота“.

ИНДИВИДУАЛНО И КОЛЕКТИВНО У ХРИШЋАНСТВУ

Вера и нада и љубав могу се освртати само у преображеном људском бићу, и то увек само - појединачно. Нема хришћанских народа, не постоји хришћанска држава чак ни породица, већ појединац. „Од државе се не може захтевати да врши Мојсијеве заповести (а тек Христове - рекао бих ја), јер се оне могу применити само на личности“ (Николај Берђајев).

Срце је очишћено од греха увек када човек препозна свој грех (а не пребаци га на другог), и онда се због њега каје.

Суочавање са грехом увек је мучно, чак неподношљиво за човека, а тек за један цео народ! За стварне грехе учињене другом народу, никад се у историји није кајао народ, већ само племенити појединци у њему.

Осветољубивост, хришћански гледајући, најгори је грех, јер негира постојање Господа Исуса Христа и Његову красну жртву. Освети нема никада краја. Паганска је, а не хришћанска изрека: Ко се не освети, не посвети се! Како без унутрашњег преумољења схватити истину: „Желите ли бити сретни један тренутак? Осветите се. Желите ли бити сретни увек? Опростите!“

Владета Јеротић

Са Светим Савом и у трећем миленијуму

Светосавске свечаности 2001. у Шумадијској епархији

Пред свих радости које нам Православље дарује током периода од Светог Николе па до самог краја месеца јануара, ми Срби имамо још и празник Светога Саве. Овај празник, код нас је скопчан са свечаним литургијама, пригодним проповедима, рецитацијама, дељењем поклона, резањем славских колача у храмовима и школама, светосавским програмима и академијама.

Тако је ове године, као никада, у Шумадији Свети Сава прослављен на веома торжествен начин. У свим храмовима, као што је ред, служене су свете литургије, одржане проповеди, припремљен рецитаторски програм, пререзани славски колачи, а где су прилике дозволиле и где је свест била на нивоу, свештеници су посетили школе и тамо поделили радост празника са светосавском омладином. Како статистика показује, број верних који су учествовали у храмовним слављима ове године је за трећину увећан у односу на претходну. Нарочито је велика радост због повећаног броја рецитатора у сеоским храмовима. Изражено језиком бројки, у нашим храмовима на празник Светог Саве било је приступно 15.500 одраслих и 15.000 деце. Од тога 10.500 малишана учествовало је у рецитаторским програмима.

Ове бројке показују да је огроман труд и рад Светитеља Саве уродио плодом, јер је Свети Сава на дивљину рода нашега накалемио питому и плодну гранчицу Светосавља - српског Православља којим се ево вековима Срби дводе у Богопознање истинске вере и побожности кроз које се током свог трајања спасавају.

У Крагујевцу је уочи празника Светога Саве Његово преосвештенство епископ шумадијски господин др Сава осветио Другу крагујевачку гимназију, а увече у Светоуспенском саборном храму служио је свечано бденије. Сутрадан у истом храму началствовао је на архијерејској литургији. У подне је Преосвештени владика, традиционално, у Првој крагујевачкој гимназији пререзао славски колач и присуствовао светосавском програму. Епископ Г. др Сава у поподневним сатима пререзао је славски колач и у Другој гимназији и тамо присуствовао програму.

Као и сваке године, Црквена општина Крагујевачка приредила је градску Светосавску академију, на којој је изведен разноврstan програм, што је имало

Деца, учесници светосавске прославе у Даросавачкој парохији

за циљ да прикаже карактер личности Светог Саве који је био и принц, и подвижник, и монах, и поглавар цркве, и писац, и правник, и дипломата, коначно

и родоначелник Српске цркве и државе, а ипак је изнад свега био и остао најчедније српско дете. ■

Владимир А. Руменић, Ђакон

Светосавска беседа у Крагујевцу

Вођа ка идеалном, узвишеном, непролазном, вечном

Растко! Наша најбурнија и најнемирнија душа, најмлађи, али и највећи револуционар у нашем народу, рођен 1174. године од врло побожних родитеља Стефана Немање и Ане, васпитан у владалачкој кући, али украшеној јеванђелским врлинама, он је од ране младости показао благу нарав, добро срце, истинску тежњу за правдом, света ум и потпуну чистоту душе. Али као круна свега била је у њему пробуђена љубав према ономе што је Божанско, вечно и непролазно.

Чим је поодрастао, дадоше га родитељи да учи књигу. Растко је показивао не само велики таленат него и необичну љубав према науци. Када му је било 15 година, додели му отац на управу Хум, како би Растко одлазио ради забаве са младим велможама, али и ради упућивања у вођење државних послова. Међутим, ни забаве, ни витешке игре нису Растка привлачиле. Овог младог човека јединно је могао, у то време, да заинтересује и одушеви одлазак кресташа да ослободе Христов гроб. Али када је ускоро,

после њиховога проласка кроз Србију, његов отац Немања био потучен 1190. године на Морави, Растко се још више разочарао у светску славу. У то време је најрадије одлазио у планину где је његов Немања градио манастир Студеницу. Ту се он наслаживао причама монаха о испосничком животу у манастирској планинској тишини. И у њему је већ тада сазрела жеља да оде у манастир, и то у Свету Гору Атонску, у којој је у то време монаштво доживело свој највећи процват.

И управо та пробуђена неизмерна љубав према монаштву, вечном и непролазном, је учинила Растка првим нашим бегунцем из времена у вечност, он нам је открио пут из смрти у живот и одвео нашу душу на изворе бессмртности.

Он напушта царске дворе свога оца, одбија од себе намењену му власт и славу која је таштина овога света и на крају, што је Растку најтеже пало, он жrtвује и сву неизмерну љубав својих родитеља и као младић од 17 година бежи са светогорским монахом Методијем у

Свету Гору, рекавши оцу да иде у лов. Знао је Растко да ће својим одласком веома разжалостити родитеље, али он се молио Богу да оствари своју жељу да постане монах. Та му се жеља уз Божију помоћ и остварила и место скупоцене одеће племића, руха пролазнога света, он облачи стару подерану мантију, с којом је заувек затворио врата очевога двора, као и богатства које му је било намењено. Замонашивши се, Растко је добио име Сава, по лицу светог Саве Освећеног, чија је дела имао прилике да чита и да се њима диви и наслажује, док је боравио на двору свога оца.

Растко је осетио јаче него ико, да човек не може решити проблем човека, због чега је и побегао за Богочовеком. У Њему је нашао решење свих проблема који муче људску душу, а Расткову душу су мучили вечни проблеми страшније него иједну српску душу. Он је следио Богочовека који у Јеванђељу каже: „Иштите најпре царства Божијег и правде Његове, и ово ће нам се све дати.“ (Мт. 6, 34).

У Светој Гори Св. Сава је нашао оно за чим је дugo тежио, наиме он се читавим својим бићем посветио молитви и аскези. Сава је на Светој Гори Атонској обишао све манастире на полуострву, а нарочито пустиняке по пећинама и литецима планинским и дивио се лепоти свега онога што је очима видео и одушевљавао се овим светим људима. Задивљен испосничким животом, стално је ишао бос. Молио игумана да му дозволи да се и он удаљи у пустинју, али му он не одобри. Зато се Св. Сава одаје најстројијој аскези живећи у самом манастиру. Дању је служио браћу, а ноћи је проводио у молитви и бдењу. Хране је узимао само толико колико да одржава живот. Он прима од Духа Светога све свештене чинове и враћа се назад у своју земљу, да би својој родној груди био учитељ у свemu ономе што је од Свете Горе примио. Та обилна благодат учинила је да Св. Сава буде наш почетак свих почетака, први просветитељ, први списатељ, први архиепископ српски, творац наше само-

сталне Цркве, духовни градитељ државе, први дипломата, оснивач задужбина, измирител завађене браће и самим тим спасилац Србије.

Осћејући снагу његовога духа, Турци су 1594. по наређењу великог везира Синан-паше дрвени ковчег са моштима Св. Саве пренели из Милешеве у Београд. Ту је 27. априла на Врачару положен на ломачу и спаљен. Али то физичко уништење тела Св. Саве допринело је томе да његова посмртна слика постане свуда присутна и безвремена. У Србији ће вам и дан-данас показати отиске његових стопала, и многи извори лековитих вода названи су његовим именом. У српској епској поезији, у народним причама, у легендама и песмама Св. Сава се појављује у многим видовима: као калуђер, пројак, сејач, чамџија, путник, ловац, пастир, лекар и непобедиви борац против Турaka. Све је то јасни показатељ да се светосавски дух у српском народу није могао ни заточити, ни оковати, нити спалити. Носећи у себи тај неуништиви дух, светосавски дух, српски народ је издржао и надживео сва искушења, увек изнова вакрсавајући из светосавског пепела.

Св. Сава је свакако најомиљенији светитељ свога народа који га дубоко поштује као сталног заштитника у дому или ван њега; он је познати лик са фреске или иконе у свакој цркви Србије, почев од величанствених краљевских задужбина па све до забачених скромних црквица, и превазилазећи верске оквире, он је народни јунак који се вазда слави у свим облицима народног стваралаштва.

Завршио бих речима оца Јустина Поповића који каже: „Не реците ми: немамо вођу. Растко је ту. Зар има сигурнијег, видовитијег, храбријег, мудријег вође од њега? Нема сумње: он ће нас одвести свему идеалном, свему узвишеном, свему непролазном, свему вечној. А то је непролазна слава и непролазно сунце младости. Растко је најидеалнији програм наше омладине и најсигурујији вођ и руковођ у остварењу тога програма“. ■

Александар Сенић

Расенко Немањић бежи у манастир, Морача, 1645. године

„Ништа боље и веће од љубави“

Сва наша савремена смућеност, дезоријентисаност, сва наша несигурност и двоумљења, нису теоријским сазнањем отклоњива. Нема те информације која ће нас успокојити. Нема тог научног доказа који ће нас смирити и утврдити. Нема те прорачунатости која ће бити довољно сигурна. То није чак ни Паскалова опклада. Јер не ради се о здраворазумском, испразном резновању, већ о чину. О чину избора врлине и доброчинства. Нас образованост упознаје са етиком и рационалном формулацијом моралног закона. Али тај закон је само пропис и евентуално тест за накнадну моралну процену неког поступка. Он не може да надахне, да инспирише човека да дела у складу са врлином, нарочито не у супротности са његовим прохтевима. У томе је смисао нашег данашњег окупљања око светитеља Саве. Једну одлуку, донету пре осам векова, ми смо данас потврдили, и изабравши један давни избор, оправдали смо га. А, где чуда, тиме заправо он нас оправдава. Јер ми потврђујемо приврженост оном који се врлини приклонио. Ми приносимо дарове љубави онеме који се у љубав обукао. Наш светитељ каже: „Ништа боље и веће од љубави. Она је слава и савршенство свих врлина. Све друге људске врлине и дела јесу као удови духовног човека, а љубав је глава и сједињење целог тела. Са љубављу је спојено и високотворно смирење и милостивост и човекољубље ради којега је и сам Бог постао човек.“

Бог који је постао човек. Син Цара над царевима, који силази међу људе, љубављу вођен. И ето одјека у реченом преломном избору. Син великог жупана, принц који љубављу вођен с двора одлази у пустинју и подвиг. Ту славу Господа у светима својим и ми данас прослављамо. Избор бирани и ми одабирајмо. Тврђу утврђену и ми потврђујемо. Светосавским духом надахнути, јер којим би иначе, е да се не пометемо кад зли час навали на нас, изненада. ■

Из беседе **Саше Миленића** на светосавској академији у Првој крагујевачкој гимназији.

За и против веронауке у државним школама

Питање повратка верске наставе у наше основне и средње школе постало је актуелно после бурних јесењих догађаја прошле, 2000. године. На ванредном заседању Светог архијерјског сабора (1-3. новембра 2000), који је у потпуности био посвећен питањима црквене просвете, поново је истакнут захтев да се деци у државним школама омогући верска настава. Овог пута државне власти су одговориле позитивно. Савезни министар вера проф. др Богољуб Шијаковић је у више наврата наглашавао да је право на верски поглед на свет једно од основних људских права и да реформом школског система и увођењем веронауке у програм основних и средњих школа држава то треба и да обезбеди деци својих грађана. Морамо се договорати једино око тога како да то урадимо а да било коме, пошто је наша држава вишеконфесионална, не ускратимо основна верска права, било да се ради о православним, римокатолицима, муслиманима или Јеврејима, нагласио је савезни министар приликом посете Богословском факултету у Београду (Политика 7.12.2000). Српска православна црква је, са своје стране, формирала посебну комисију за израду наставног плана и програма веронауке на чијем челу се налази Његово Преосвештенство епископ браничевски Г. др Игњатије.

Али, ни после неколико месеци (крај марта 2001.) није учињен значајнији напредак и цело се питање још увек налази у сferи разматрања и разговора. У међувремену, у јавности су се појавила различита виђења и различита тумачења иницијативе за повратак веронауке у школе. Мора се признати да чак ни они који су били против увођења веронауке у државне школе нису били нарочито оштри, како се можда, могло очекивати после неколико деценија атеизације.

Један од аргументата, не директно везан за питање веронауке, већ за једну општу слику о Цркви, изнео је г. Иван Торев у листу Данас од 7.12.2000. године у свом чланку *Свића (и елића) у Хиландару*. Г. Торев каже да и лаици знају да је СПЦ, као и многе друге православне цркве, конзервативна хијерархијски устројена институција, оптерећена догмама и прошлочију, тешко прилагодљива изазовима и искушењима новог времена. С тога, како вероватно мисли поменути аутор, ни Њено значајније присуство у јавности и поготову у школама, не би

Господ Исус Христос је „једино ново ђод сунце“, па самим тим и Цркву чини вечно младом, вечно савременом и никада превазиђеном или од времена прегаженом установом.

могло да допринесе напорима за стварање, у односу на претходно, бољег српског друштва.

Можемо се само запитати како је онда једна тако тешко „прилагодљива“ институција успела да опстане читавих двадесет векова?

Али, наш циљ није полемика, већ покушај да се одговори на један стварни

Полазници веронауке у Јосефији Владици Сави и крађујевачкој Саборној цркви

проблем на који указује г. Торев, а то је однос Цркве према прошлости и посебно, могућност и потреба Њеног, евентуалног, осавремењивања.

Заиста је могуће да људима изван Цркве, па чак и онима чија се вера исцрпљује у традиционализму, она изгледа као својеврни музеј, који чува прастаре обреде, прастара учења и књижевност, архитектуру и сликарство које се битно разликује од данашњег, савременог. Једном речју, може се стећи утисак да се све оно важно на чему почива Православна вера и Православна црква десило у прошlosti.

Православна црква јесте предањска, или појмови предање и прошлост нису у ком случају подударни. Предање указује да се нешто (заправо Неко) предаје из генерације у генерацију све до дана данашњег и све до kraja историје, а тај Неко је сам Вакслри Господ Исус Христос. Без Вакслења Цркva би заиста била институција окренута и засно-

вана на прошлости, тј. на рођењу, животу, проповеди и најзад смрти њеног онија. Али са Вакслењем, Црква се у потпуности окреће ка будућности, јер је Христос прворођени из мртвих и залог нашег вакслења у последњи дан. Вакслење Христово и наше будуће вакслење јесу централни догађаји у чијем светлу се тумачи и прошлост и садашњост и будућност. Христос је „једино ново под сунцем“, па самим тим и Цркву чини вечно младом, вечно савременом и никада превазиђеном или од времена прегаженом установом.

Вакслри Христос јесте вечна и неизменљива порука Цркве, али је Он, исто тако, и мерило историјске цркве у сваком конкретном тренутку. Нису непознати периоди када хришћани нису могли да досегну висину Онога кога су

исповедали, па се прибегавало идеализацији прошлости и форми из прошлости. Сви они хришћански монументи које тако високо ценимо и који спадају у заједничку културну ризницу целог хришћанског света, почевши од мозаика Цариграда и Равене, сопоћанских фресака, богословских списка Светих отаца, црквеног песништва и музике, архитектуре светогорских манастира, јесу плодови вере и изрази стваралачког напора наших предака да речју, бојом, тоном, у камену

искажу, у Духу Светом, увек исту суштину - Вакслог Господа. А ми се показујемо као њихови достојни потомци када следујемо том њиховом стваралачком напору. Када, дакле, истом силом Духа Светог стваралачки одговарамо на изазове које нам доноси историја. Конзерватизам није, дакле, нешто што је својствено самој Цркви, али може у појединачним историјским тренутцима да буде својствено хришћанима, али само као знак да се њихова вера охладила. Тако је питање савремености заправо императив и потреба Цркве у сваком историјском тренутку. Конкретним људима и конкретном окружењу треба саопштавати вечне поруке, а то се може само језиком и на начин који ти конкретни људи разумеју. У противном, порука ће остати неразумљива, а труд узалудан.

Када се ово примени на наставу веронауке, предуслов за њену успешност јесте да деца и млади осете и доживе њену актуелност. Да она, односно сам Вакслри Господ може да им пружи одговоре на животна питања која себи и другима постављају. ■

Зоран Крстић, протојакон

Прва недеља Часног поста у Крагујевцу

Покрајање и причешће отварају нам сама небеса

Празник победе Православља који ми, православни хришћани, прослављамо Прве недеље поста, обележен је на посебан начин у Светоуспенском саборном храму у Крагујевцу.

Радост овога дана започела је светом литургијом коју већ традиционално служи Преосвећени владика Сава, али и мишљу да је претходне седмице око 17.000 верујућих Крагујевчана постило, молило се и доживело истинско сједињење са Господом Исусом Христом у Тајни тела и крви Његове. Овим је наш народ оправдао богословско назначење временског периода ове седмице - Чиста недеља, јер је ово заиста била недеља чишћења од свега.

Свечано вечерње богослужење је служено уз учешће мноштва народа, скоро свег крагујевачког свештенства и ученика богословије Светог Јована Златоустог. При крају службе про-

фесор Богословског факултета СПЦ у Београду, проф. др Предраг Пузовић, произнео је веома садржајну беседу, која је својом приступачношћу оставила јак утисак у душама присутних, чиме је и почeo програм скромне академије.

Вредна помена је и чињеница да је у Саборном храму приликом богослужења и програма академије узело учешћа четири хора. Поред постојећих, Свештеничког, Хора младих и Богословског хора, пријатно изненађење је била појава и Катедралног октета *Свети Роман Мелод*, који сачињавају крагујевачки музичари. Тада се осетило да у Крагујевцу постоји традиција натпевања. Пријатни звуци који су се утапали у ликове Светих под сводовима велелепног храма будили су у свима нама осећај тријумфалне радости, а то је, коначно и био повод да се дододи нешто овако, где се осећао Господ Бог са нама, јер тада назресмо *Светлосћ истиинске* и искру долазећег Васкрсења. ■

Беседа проф. др Предрага Пузовића Прве недеље Великог поста у Крагујевцу

Постећи телесно, постимо духовно

Прва недеља Часног поста, драга браћо и сестре, најбоља је прилика да се многи од нас причестимо и исповедимо. За то смо се припремали кроз пост, молитву, покрајање и уздржавање. Причешћујући се, ми задобијамо велику милост и благодат Божију и доживљавамо велику духовну обнову. То је управо и циљ овог поста пред Васкрсење Христово. Ово су истовремено и најбољи дани да се и међусобно измиримо, једни другима оправдимо ако смо у сваји и завади, да сиромашнима и болеснима помогнемо, да учинимо неко добро дело и тако у пракси потврдимо нашу веру. Јер, ако од Бога тражимо опроштај, дужни смо и ми једни другима да оправдимо, према начелу: „И опрости нам дугове наше, као што и ми оправштамо дужницима својим“.

И за ово кратко време поста осетили смо како је велика корист од њега. Макар смо се мало приближили Богу. Знамо да нико од нас није без греха, али је страшно у греху остати и не покајати се. После исповести и причешћа, не приличи нам да поново грешимо као пре. Господ Христос каже излеченом болеснику: „Ето си здрав, више не греши да ти не буде горе“ (Јн 5:14). Покрајање и причешће отварају нам сама небеса и Царство Божије. Од сада је небо отворено, јер смо и ми данас чули речи: „Од сада ћете видети небо отворено“. Наши греси затварају нам небо, а кључ за његово отварање је управо кајање и причешће, „јер молитве и кајање твоје, изиђоше пред Бога...“

Данас нас наша Црква подсећа и на један важан догађај на свом дугом

Прослављање икона, манастир Ново Хопово, 1608. година

историјском путу, а то је Недеља православља, или победа, извојевана над свим јересима 843. године. И св. Јеванђеље такође говори нам данас о човеку Натањаилу који је по наговору свог пријатеља дошао код Христа да се увери да ли је Он заита обећани Спаситељ. Натањило је имао јаку веру, уверио се и узвикнуо: „Учитељу, ти си Син Божји, ти си цар Израиљев“, на што му Христос одговара: „Ево правог Израиљца у коме нема лукавства“. Натањило је одмах после овога постао Христов верни уче-

ник и апостол до kraja живота. Исповедио је праву веру, искрено и поштено. Он верује, нада се, говори, ради као хришћанин. Због свега овога, Натањило нам је свима, управо ове прве недеље Часног поста пример и узор постојаности и остајања у вери. Требало би Господ Христос и нама, свакоме од нас да каже: „Ево правог хришћанина у коме нема лукавства“.

Таква је управо наша Црква православна, права Црква у којој нема лукав-

ства, „стуб и тврђава истине“, славна Црква која нема мрље ни боре“.

Празнујемо данас, као што знаамо, успомену на победу поштовања светих икона у Цркви. Зашто је важна та победа и ово славље? Сама реч икона, на грчком значи лик, образ, свети лик - који је изображен или насликан у побожне сврхе: за целивање, поштовање, молитву, поклоњење. Заиста је лепо видети иконе и фреске у нашим црквама и манастирима, у нашим домовима и становима. Оне нас подсећају и на видљив начин опомињу на Бога, Богородицу и Светитеље Божије. На иконама поштујемо свете ликове, јер нам они управо указују на видљив начин на свој прволик, прототип. Као што хлад, сенка, указује пре свега на извор светлости која све осветљава, као и сам предмет који баца сенку, тако исто је и са иконом. Она на видљив начин упућује на оно што се не види. Дете, кажемо личи, слично је својим родитељима; тако су сви људи, читамо у Светом писму, створени „по слици и прилици Божијој“. Дакле, ми људи, личимо на Бога, слични смо своме Творцу Богу, носимо у себи печат - лик Божији, или смо иконе Његова. Ми смо другим речима, иконе, слика Божија. Тај лик Божији који је несумњиво у нама, требамо да чувамо, негујемо, да га не прљамо и помрачујемо грехом. Морамо у ово богомдано време Великог поста да чистимо и обнављамо дивну лепоту и красоту лика-иконе Божије у нама: и морамо себе уподобљавати свом извornом првом лицу, Богу и морамо постајати све више Њему слични и подобни. На то смо сви без разлике позвани и призвани. Када некоме кажемо да је безобразан, то буквально значи да је изгубио у себи образ Божији и лик Његов.

Свако људско биће је жива и непоновљива слика-икона Божија. Поштовање светих икона у православљу упућује нас, с друге стране, на међусобно

СЛАВА НА ХВАЛИТНЕ СТИХИРЕ

Недеља Светих отаца Седмог васељенског сабора, 11. октобар

Светих отаца збор,
који се са свих крајева васељене стекоше,
Оца и Сина и Духа Светога,
једну суштину утврдише и природу;
и тајну богословља јасно предаše Цркви,
њих хвалећи у вери, ублажимо говорећи:
о Божанска војско,
благоглаголиви оружници војске Господње,
звезде многосветле разумнога свода,
тајинственог Сиона необориве куле,
миомирисни рајски цветови,
свездлатна уста Слова,
Никеје похвало, украси васељене,
усрдно се молите за душе наше.

с грчког превео протојакон Зоран Крстић

поштовање, а то значи да у сваком човеку гледамо и морамо видети и поштова-

ти непоновљиву Божју икону, односно самог Бога. Иконама као светим slikama, с друге стране илуструјемо, осликавамо Библију као писану Реч Божију на дахнуту Духом Светим. Иконе Светитеља Божјих и њихово, како каже наш Свети Сава „љубовно почитаније“, показује и нама смртним људима да се и ми вером, добрым делима и животом по Јеванђељу можемо уподобити Богу, да можемо постати оваплоћене иконе које могу да просијају и засветле још у овом животу овде на Земљи. „Тако да се светли светлост ваша пред љубима, да виде ваша до-

Причешиће верних у крађујевачкој
Саборној цркви

бра дела и прославе Оца вашег који је на небесима“.

Зато, славећи данас празник икона, потрудимо се да на сваком кораку усавршавамо икону сопствене душе. Чистимо је и умивајмо њен, грехом упрљан лик, и окрећимо тај лик ка Богу као свом прволику, као што се билька или цвет окреће ка светлости и Сунцу извору светлости да би могао да живи и да постоји. Поштујмо тај лик у свим људима. Тако ћемо бити ближи и Богу и људима.

На крају да се управо данас подсетимо дивне молитве посвећене данашњем празнику: „Пречистој икони Твојој поклањамо се Благи, и молимо опроштај наших грехова Христе Боже; јер си драговољно благоизволео да телом узићеш на Крст, да би оне које си саздао избавио од робовања врагу. Стога ти благодарно кличемо: радошћу си испунио све, Спаситељу који си дошао да спасеш свет“. Амин. ■

Нова опленачка задужбина

На опленачком гробљу подиже се црква за покој душе Милана Марковића

З а хроничара црквеног живота у Шумадијској епархији који је уверен да се све догађа по Божијој вољи и допуштењу, вест да се у Тополи и то на Опленцу подиже нови храм, била је ипак изненађење. Уобичајено је да се припреме за подизање нове цркве, а нарочито у месту које је за наш духовни живот значајно као Топола, трају дуже и да о томе јавност буде обавештена. Међутим, како заповеда Јеванђеље, организатори градње нове цркве поред опленачког гробља, о својој намери нису много говорили, већ су обезбедили да већи део радова буде окончан, када је епископ шумадијски Г. др Сава позван 2. децембра 2000. године да освети цркве не темеље.

Наиме, чланови породице Милана С. Марковића из Тополе, који је недавно преминуо, одлучили су да за покој његове душе изнад гроба који се налази поред улаза у гробље, подигну црквицу, димензијама скромну, али с обзиром на место и намену, врло значајну. Света Три Јерарха су заштитници, а подижу је покојникова супруга Олга, кћерке Весна и Светлана, зет Драган Лакић и унучка Бранка. Гради се према пројекту архитекте Радослава Прокића.

Повољне временске прилике ове зиме омогућиле су да до краја 2000. године већина грађевинских радова буде окончана и да започне унутрашње уређење, које ће, већ се види, бити врло складно и молитвено. Договорено је да већ у јулу 2001. године нови молитвени опленачки олтар буде освећен.

Без обзира што се ради о породичној задужбни, на дан освећења темеља

на опленачким падинама окупило се велики број Тополаца. Зар за побожне има веће радости него што је градња новог стана Господњег. Велика је била радост Преосвећеног епископа шумадијског Г. др Саве, који врло често истиче велику важност гробних храмова, јер су и прве цркве у раним хришћанским временима нишале на гробовима мученика за веру Христову. То је архијереј истакао и након овећења темеља новог опленачког храма Св. Три јерарха, упутивши ктиторима речи утеше и захвалности за ово богоугодно дело. ■

Т. Л.

Беседа патријарха српског Варнаве при освећењу краљевске задужбине на Опленцу 1930. године

Вековне владалачке идеје савакупитеља нашег народа

П риводећи крају уређење и улепшања опленачке задужбинске цркве Св. великомученика Георгија, краљ Александар Карађорђевић желео је свечано освећење храма и преношење Карађорђевих посмртних остатака на Опленец да повеже са рођенданом престолонаследника Петра - 6. септембром. Још у априлу 1930. „законским црквеним обредом отворене су нише у зидовима“ где су били смештени посмртни остатци једанаест чланова династије Карађорђевић, да би потом били привремено смештени у пет празних гробница испод пода крипте. А 24. јула 1930. пренесено је тело краља Петра из гробнице у јужном краку крипте у северну певницу и смештено испод саркофага са натписом „Петар I. 1844-1921“. Након ли-

тургије у недељу 31. августа, отворен је Карађорђев гроб у Богородичној тополској цркви - Вождовој задужбини. Кости са главом положене су у ковчег у који је стављена и метална цев са записником о овом догађају.

На рођендан престолонаследника Петра 6. септембра, на Бањици у Београду, предате су пуковима нове ратне југословенске заставе, јер ће се старе наћи на стубовима опленачке задужбине. У недељу, 7. септембра одслужено је бденије у храму Св. Ђорђа на Опленцу, да би сутрадан, после литургије коју су служили патријарх Варнава и епископи, темишварски др Георгије (Летић) и захумско-херцеговачки др Јован (Илић), уз учешће краља, чланова династије и

многобројних гостију, задужбина била освећена. Саслуживали су и тополски свештеници Стеван Гужвић и Чедомир Ђорђевић. Након службе, краљ Александар, кнез Арсен, кнез Павле и стари ратници из Тополе Хранислав Павлићевић, Драгиша Манојловић, Драгутин Стевановић и Будимир Марковић изнели су из тополске цркве Карађорђев ковчег. У народном шапалиру биле су три Карађорђеве заставе и педесет осам старих српских пуковских застава. Ковчег је постављен у јужну певницу цркве.

Патријарх српски Варнава током опленачких свечаности 8. септембра 1930. одржао је, према Гласнику - службеном листу Српске православне патријаршије (број 17 за 1930), овај говор:

Блаћо онима који живе у дому Твом!
Они ће хвале без йресијанка. Блаћо онима
којима је сила у Теби и којима су у срцу џуђови
Твоји.
(Псалм 84, 4, 5)

Богу је било угодно да данас осветимо овај свети храм, задужбину блаженопочившег Краља Петра Првог Великог Ослободиоца, те да се у њему поново слави и велича име Господње. Освећење храма опленачког, пренос земних остатака бесмртног Вожда Карађорђа из његове Тополске задужбине у овај величанствени храм и ношење у задужбину наших славом овенчаних застава, јесте веома значајан историјски догађај у животу славног владајућег Дома Карађорђевића и целог нашег народа.

У овом ретко побожном моменту сви ми осећамо промисао Божји, који је кроз све векове пратио наш народ. Понављају се историјски догађаји не само из новијег доба наше историје него и из најстарије прошлости. Пред нама трепере вековне владалачке идеје савакупитеља нашег народа и изградитељства његове културе.

живота у најтежем моменту борбе показао је да је светијан не само задатка Ослобођења и Уједињења него и градитељства у духу славних Немањића. Његов скроман храм у Тополи увек је његове славне потомке потсећао на оно време градитељства. Отуда смо ми данас сведоци да су његов славни унук Блаженопочивши Краљ Петар Први и праунук данашњи наш велики Краљ Александар Први испунили његов и нашег народа аманет, подигавши опленачки величанствени храм, пред којим стојимо и дивимо се његовој лепоти. Кроз лепоту и сјај овог храма видимо ктиторску дубоку побожност и родољубље, високу културу, уметнички укус и богати таленат српских нараштаја. Величанствена опленачка задужбина, посвећена светом великомученику и победоносцу Ђорђу, под своје кубе са Сведржитељом прибрала је све што је најбоље, религијозно, уметничко, ма кад било израђено у задужбинама наших славних владара, просветитеља и народа.

Не само златни век Немањића него и векови осталих народа нису имали до данас сјајнијег храма са богатим унутрашњим мозаик-фрескама. Наш просвећени и побожни народ као целокупно културно човечанство у овом ненадмашном споменику налазиће кроз све векове тихо пристаниште за богољубље и размишљања о савршенству израђених фресака у мозаику.

Све ово, укупно, још једанпут доказује величину душе и талента нашег народа, његову способност и смисао за оно што је лепо, побожно и културно и што облагорђује душу и срце.

Један летописац који је написао о задужбини цара Душана, манастиру Светог Архангела код Призрена „да не верује да има равнијег под сунцем“

„упоређујући по лепоти неке задужбине из Немањићког доба, овај летописац вели: „Јако призренске цркве патос и Дечанска црква и пећкоја припрат и бањско злато и ресавско писанице, не обратаје се нигдје“.

Мирне душе може наше поколење са поносом поновити речи летописца да данас опленачко злато „не обретаје се нигдје“ и „да му нема равна под сунцем“.

Ова задужбина вечно ће подсећати сва наша поколења на побожне ктиторе блаженопочившег Краља Петра Великог Ослободиоца и данашњег нашег узвишеног Краља Александра Првог. Вечна слава блаженопочившем Вожду Карађорђу и Краљу Петру.

Живео наш велики Краљ Александар и његов узвиšени Дом.

За освећење опленачка црква била је споља потпуно уређена. Међутим, у унутрашњости није све било завршено - хор горње цркве није био покрiven мозаицима, који нису били постављени ни у крипти. Мозаици и сви остали детаљи биће уградjeni за живота краља Александра, тако да је овај велики задужбинар дочекао да његово опленачко дело буде уобличено у замишљену целину. ■

Краљ Александар, Варнава, епископ дебарско-велешки, Никола Пашић и други у Битољу 1913. године

Све ово што преживљава Ваше Величанство и узвишиени Краљевски Дом преживљава и цео наш народ, јер се остварио вековни идеал свих знаменитих владара наше средњовековне и најновије историје.

Тежња нашег народа да се ослободи и уједини нашла је свога изражaja у данашњој држави Југославији. У владалачкој личности Вашег Величанства наш народ види оличење свега онога што је наш знаменити владалац учинио да кроз све векове живи у трајној успомени и захвалности свога народа.

Родоначенлику данашње владајуће династије бесмртном Вожду Карађорђу Промисао Сведржитеља дала је да он стане на чело дичних Шумадинаца и поведе и после много вековног робовања неравну борбу са завојевачима и упропаститељима наше средњовековне државе и културе. И он је нашу славом увенчану Шумадију претворио у Пијемонт поклича за Ослобођење и Уједињење васколике наше браће.

У духу наслеђених традиција не само расног јунаштва него и вере, просвете и културе Вожд Карађорђе још за

Из живота архимандрита Јоаникија Димитријевића, старешине манастира Драче

Архимандритова писма митрополиту Михаилу

Музеју Српске православне цркве у Београду чува се, међу бројним драгоценостима, и један број писаних сведочанстава из живота Српске цркве и њених свештенослужитеља. Међу архивалијама „Манастири“ (фонд у обради), налази се дванаест писама архимандрита Јоаникија, старешине манастира Драче, потом и Копорина и дугогодишњег старешине Српског подворја у Москви. Једанаест писама је упућено митрополиту Михаилу, а једно Сими Григоријевићу, вероватно службенику Београдске конзисторије. Прво писмо је упућено 6. маја 1892., а последње 20. маја 1893. године. Иако су писана само током једне године и 14 дана, ова писма садрже низ интересантних и значајних догађаја из живота Српске цркве крајем 19. века.

Архимандрит Јоаникије Димитријевић је провео, како сам наводи у једном од писама, шеснаест година као старешина Српског подворја у Москви. Већ у годинама, оронулог здравља, желео је понова да оде у Русију и да у неком од руских манастира прими велику схиму и проведе последње године живота. Ова писма су у ствари молбе упућене митрополиту Михаилу, као надлежном архијереју, да му подари благослов за одлазак у Русију, односно да га препоручи Светом Синоду Руске цркве. То је и главна нит ових писама, али и још понешто.

По хронологији, прво писмо архимандрит Јоаникије упутио је митрополиту Михаилу из манастира Драче 6. маја 1892. године. Из њега се види да је то у ствари наставак молби да му митрополит одобри одлазак у Русију. Архимандрит Јоаникије у том писму, поред осталог, пише: „Јопет усуди се писати Вашем Високопреосвештенству за милостивије, да ме Ваше Високопреосвештенство извести о мојој молби, за коју сам Вас више пута писмом молио, а то је да ми израдите дозволу да могу ићи у Русију, и настанити се у коме руском манастиру. Ја нимало не жалим за Подворјем, да у њему будем, већ само желим да у коме руском манастиру примим скиму и последне дане свог живота у правом калуђерском животу проведем; на то сам принућен једно због своје слабости, од које патим од како су ме разбојници напали, а друго услед старости. Ја не могу користити повереном ми манастиру нити пак коме другоме.“

Пећо писмо је од 31. августа 1892. године и њоновни је вайј за Русијом: „Како се ћеблизује зимно време, що сам још принућен Вас молити да ми Ваше Високопреосвештенство изволи и благослови дозволу да идем за Русију; да у коме манастиру себе утокој, и своју душу у колико Бог даде силу и помоћ, његову, са Вашим благословом, прими скиму; у том манастиру скончам свој живот.“

Архимандрит Јоаникије Димитријевић је био у Српском подворју у Москви, највероватније до 1890. године. У пасошу, који му је издао (бр. 336) М. А. Петронијевић, посланик при Царском руском двору у Петрограду, убележен је датум 17. јула 1890. године. Његово страдање које помиње, у ствари је пљачка манастира и физички настрадај разбојника на њега.

Друго писмо датирало 19. маја 1892. године, јесте одговор на писмо митро-

За Св. Гору Хиландар ја бих радо ишао, али као што Вам је познато, да су у Хиландару Бугари, те се тамо не смем усудити; а за Русију привикао сам. Старешини манастира, који ми буде покораваћу ми се са мојом кротошћу и мирноћом.

Хвала вам велика на писму што сте мислио. Мислио сам, да сте ме сасвим заборавили. Нека Бог поживи на полуз Свете матере наше цркве.

И опет молим најпокорније, да ми израдите дозволу од Св. Синода да могу у Русију ићи.“

Треће писмо упути је архимандрит Јоаникије 7. јула 1892. године, такође из манастира Драче. У њему каже: „Приликом доласка Спире Ђака који ми предао Ваше писмо, примио сам га у манастир, дао му собу, прибор за спавање што му треба, види се да је кротак, са мном заједно при трпези, књиге чита у библиотеци.

Мислим да ја нисам као што ме је Виктор оценио. Како је дошао у манастир одма је почeo да тражи пилиће, вино добро поп Радован Прокић из ... (нечитко) много прича о њему, а особито узео ми је две банке на зајам па ми није вратио...“

Хвала Вашем Високопреосвештенству кад сте писали Г. Сиблеру да дозволи да могу пасош узети за Русију. Мило ми је, да ћу се потрудити да оправдам Ваше име. Онако како ми пристоји. Са поштењем и владањем, нећу им тражити какве управе само манастир где ме одреди Св. Синод. Зато мислим да ће ми бити лакше него овде.

У манастиру, што је овди велика одговорност а и старост стигла трчати треба па се не може. Поздравите Сима нека ми ону икону узме од Благоја Марковића, зашто сам ја дао Милутину сину његовоме 28. руб. у Москви, за икону.“ У потпису, први и једини пут, пријадао је уз своје име и хачи.

полита Михаила од 11. маја. Из овог писма се види да он одговара на нека питања која му је поставио митрополит, пре свега у који манастир жeli ићи, и зашто не би ишао у манастир Хиландар. Архимандрит Јоаникије одговара: „Ја сам рад у име Бога ићи на Варшаву, а из ње у Петроград, где ћу Св. Синоду предати прошеније, и пристаћу на све, што Св. Синод буде наредио.

Четврто писмо упутио је 17. августа 1892. године по Спиродону Ђаку који се, после боравка од месец и десет дана у манастиру Драчи, вратио у Београд. За њега архимандрит Јоаникије каже: „Врло се је добро владао за своје време док је био овде у манастиру“. У писму даље Јоаникије коментарише и политичке промене у Србији: „Овамо чу се глас да су дошли на владу Либерали, неће ли дати Бог да што буде боље за народ. Молим Вас Господине, ако је могуће да би писали началнику новом за моје разбојничество како су ме напали 5. октобра прошле године и отели ми новац и били ме добро би било чини ми се.“

Што се тиче мене од тог времена све сам слаб, и углави ми мозак mrчи и сваки пут ми је несвестица па због тога највише сам молио Вас, да ми израдите дозволу а и Ви ми да дозволите, и благословите за Русију, да би могао поступити у каки манастир, тамо да се Богу молим како за себе тако и за Вас, и да примим скиму и тамо до своје смрти живим...“

Пето писмо је од 31. августа 1892. године и поновни је напај за Русијом: „Како се приближује зимно време, то сам јопет принуђен Вас молити да ми Ваше Високопреосвећенство изволи и благослови дозволу да идем за Русију; да у коме манастиру се упокоји, и своју душу у колико Бог даде силу и помоћ, његову, са Вашим благословом, примим скиму; у том манастиру скончам свој живот. Зашто овако Господине, ја овде у манастиру не могу остати, како сам и пре писао Вама, а и очекујући од Вас одговор сваки дан, па и готово ми је жао и тешко. Мислим када сам био у Подворју да сам Ви добро сачувао подворје, и у колико сам могао и владао се поштено...“

Шесто писмо архимандрит Јоаникије упутио је 9. септембра 1892. године известном Сими, вероватно Сими Григоријевићу, службенику Београдске конзисторије.

„Драги Симо, ја сам писао Господину више пута да ми изради благослов и дозволу да могу ићи у Русију да би се у какоме руском манастиру сместио, и да се тамо наново закалућерим, т. е. да

примим скиму, знаш онако како треба, па ми Господин ништа не одговара, ваљда мисли да ћу ја на подворје код Кирила да му досађујем. Ја сам тако намеран да путујем на Варшаву па из Варшаве до Петрограда до Св. Синода... ја старешинство не тражим, само ођу спокојство ради своје душе и царства небескога... Молим те Симо потруди се код Господина па ми то изради, да би могао пут продужити. А ја Ваше добро код Светог престола нећу заборавити...“

Конечно, митрополит Михаило упутио је 10. септембра 1892. године Првом секретару Руског посланства молбу да

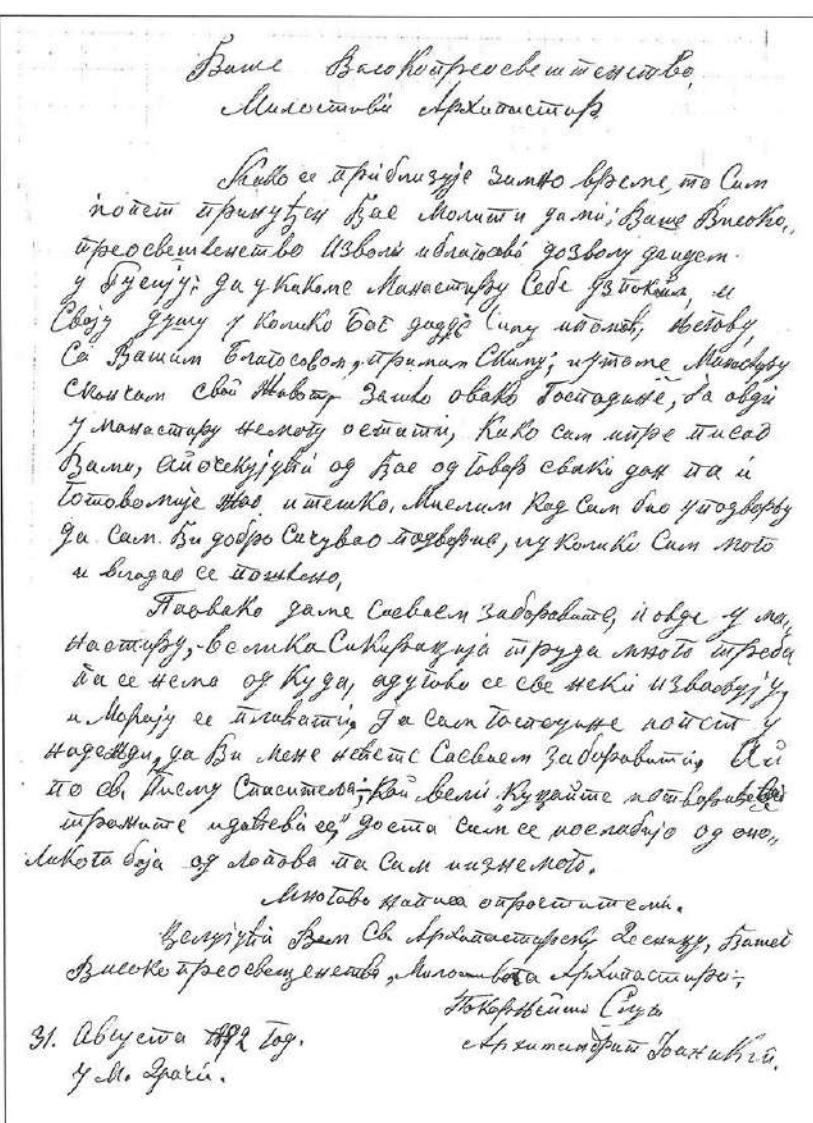
дрита Јоаникија на захтев Светог синода Руске цркве, односно на писмо митрополита Михаила од 14. октобра.

„Вашем је Високопреосвећенству познато, да сам ја живео у Москви, највише скоро око 16 год. па сам и привикао тамо. Ја би рад био да у какви „московски“ манастир поступим, има „Симонов Сретенски и Покровски“ манастири, који су ми познати, а што се тиче старешина тих манастира, знам да неби ради били ме примити. А кад Архијереј благослови, онда прима, ја нећу им тражити какова старешинства, као што и немам права да им тражим, само да ме приме у число братије, манастирске, па доцније да им изјавим да ођу да примим „скиму“. Тако мислим - а Ви знате боље како треба, у Донском манастиру заповеда преосвећени „Герман“, а у Сергијевој лаври митрополит садањи Г. „Леонтије“. Ја се ослањам на Ваше Високопреосвећенство, па најпосле где Ви наредите, ја сам сагласан... Овде има у братству јеромонах Гаврило Марковић, који је ваљан, добар у свакему и способан, а тако и у икономији врло је вешт, кад би Ви наредили, могао би њему управу предати.“

Осмо писмо је писано 16. децембра 1892. године и то је одговор митрополиту на његово писмо од 23. новембра „у коме пишете да дадем оставку на управу мра Драче, које сам и учинио и молио духовни суд да ме неби задржавао, а то је било 29. пр. месеца и казао сам у писму дају да идем из Србије па ми до данас никакава одговора духовни суд непосла.“ У овом писму он шаље и стари пасош „да би се могао други извадити“.

Девето писмо носи датум од 11. јануара 1893. године. У њему „покорни и осуђени раб архимандрит Јоаникије“ моли митрополита Михаила за следеће:

„По наредби Саве владике жичког осуђен сам 8. дана Епитетије, да издржим у манастиру Жичи. Зато Вас молим најпокорније, ако сте ми пријатељ, да наредите да ме више незадржавају, како се вратим да предам управу, и да се кренем на пут. Мислим да није право да ме казни, за то што је било када је Виктор дошао кућа је кисла и капило је кроз

се одобри да „Архимандрит Јоаникије, бивши настојаје Србског подворја у Москви и јеројакон Дамаскин походе Русију“. У одговору Светог Синода Руске цркве од 5. новембра 1892. године (бр. 5915) дата је дозвола, под условом да архимандрит Јоаникије наведе у који манастир намерава да иде, „и да у који год отидете треба да се старешина манастира тога изјави да вас прима и да је тај пријем надлежни архијереј благословио и одобрио“.

Седмо писмо од 18. октобра 1892. године, у ствари јесте одговор архиман-

штукатор вода па се је после и штукатор обрушио и пао у конак, а ја сирома потурим леђене и корита да купим воду, па и креч обрушени што је пао озгора, а он гледа па се смеје и вели ти мени мораши дати сваког месеца 40 динара а ти имао не имао нећу да знам. Под моју старост у 69 години живота, Виктор ми је узео две банке вели када је дошао дај ми ћедо да платимо кочијашпу... него молим нека му Сима каже да ми врати када ја тамо дођем, данас одлазим у Жичу, поздрави ми Сима много ми је тешко што сам осуђен неправедно и што Саво владика свој гњијев извршује надамном, али Бог милостиви види моју правду.“

Митрополит Михаило упутио је 13. јануара 1893. године званични захтев (бр. 396) Управи вароши београдске да се „бившем старешини манастира Драче Архимандриту Јоаникију изради пасош за Русију на годину дана, пошто он има потребу да оде у Русију“. Потом је, што се тиче преписке између архимандрита Јоаникија и митрополита Михаила, уследило извесно затишје. У међувремену архимандрит Јоаникије је премештен у манастир Копорин. Руско посланство је дало сагласност да Јоаникије походи Русију и о томе известило митрополита Михаила. Митрополит је потом 21. априла обавестио архимандрита Јоаникија „да је одобрено Вам ићи у Русију по молби Вашој, о чему Вас извещавамо. Но како ће архимандрит Кирило доћи у Србију, налазимо за потребно да Ви дочекате њега овде, а међутим да управљате манастиром, док не дође који брат, да прими од Вас управу ове обитељи, па после идите у Русију.“

Десето писмо упутио је архимандрит Јоаникије 19. априла, дакле између одобрења Руског посланства и писма митрополита Михаила који му то саопштава. У овом писму нема помена о „путешествију“, већ је реч о манастирском конаку:

„Кад дођо од Вас застаде и план који ми је послат од Духовног суда, преко српске канцеларије, у коме је све за кућу манастирску у плану изведено, и стоји на крају целокупна сума, која износи свега 20.248 д. и 96. паре динарски, како у Управи фондова нема толика сума манастира Копорина, за потрошак, него 13.073 д. и 12. паре дин. свега, дакле прелази вишак у плану 7.175. д. и 84 паре динарске, па да би се могло предузети грађевина, а ја немам од куда, да се задужим, а особито нисам ни вешт као што ми није тај посао познат, а бојим се да ме не преваре, него Вас молим одредите коло да тај посао предузме, овде има камена од прилике ако ваљадне мислим да ће бити доста, а тај би камен требао да се урачуна, да би се још могао облиговати од горње суме која у плану је написата;“

Ја сам писао Макарију у Љубостињу за оно што смо говорили, и готово би он био вешт око ове грађевине зато знам што је градио којешта у Раваница, када

Конак манастира Драче

мо вам, а дотле тамо чекајте до даљег наређења Нашег.“

Дванаесто писмо датирано је 20. маја 1893. године и у целини гласи:

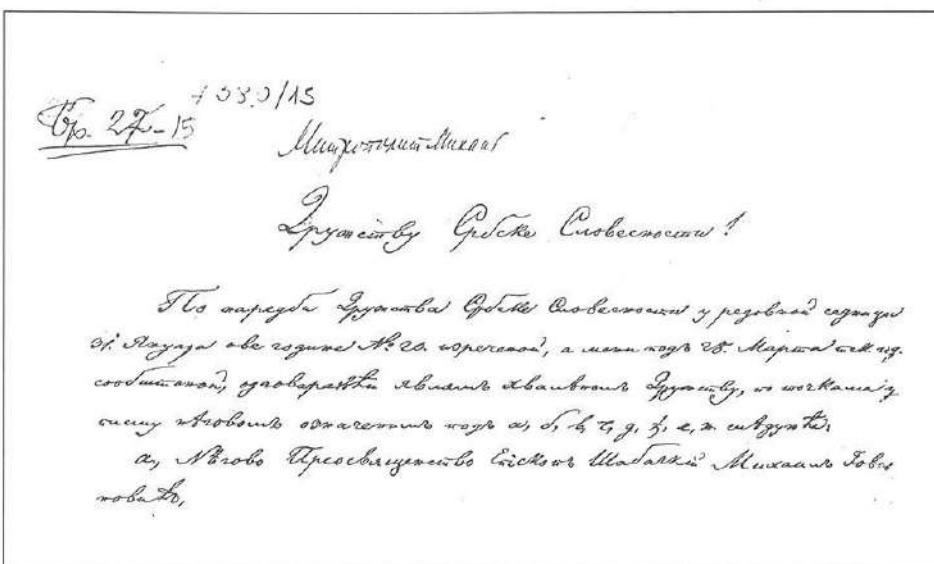
„Данас сам ишао код Српске власти те ми наредише те купим књигу, коју потврдише те ми дадоше да купим писанију за манастир Копорин. Ово није за мене, зато што је тешко. Као што знате да сам рад да ме што скорије разрешите од дужности овога манастира и сваки дан очекујем запитам капетан да није што дошло из Београда, односно за мене, па ми рече да нема ништа, а ја сирома, уздахну па се прекрсти, молим Вас и кољено преклоно просим и љубим руку да би што скорије било, да би се једном ослободио, и ако може Стево нека ми пасош код конзула потврди да неби дан губио зашто због пасоша морао би изгубити ше дан, а онако би брже било... а шта кошта потврђење ја ћу му платити тамо...“ На крају је додато: „Поздравите Сима Григоријевића и Г. Кирила.“ На полеђини писма, које носи бр. 867, митрополит Михаило је својеручно записао: „Кад се нађе ко ће да га заступа, онда ће се разрешити.“

Кроз ових дванаест писама испричана је једногодишња животна прича архимандрита Јоаникија Димитријевића, старешине манастира Драче и Копорина и дугогодишњег старешине Српског подворја у Москви. Да ли је његово настојање да оде у неки од руских манастира где би примио велику схиму и провео остатак живота, остварено, у постојећој архивској грађи похрањеној у Музеју СПЦ у Београду, није потврђено. Међутим, у овим писмима, записано је и штошта друго што говори о времену и приликама српског народа и његове Цркве на самом измаку 19. столећа. ■

Саопштио: С. Милеуснић

Аутограф митрополита Михаила са биографским подацима

Митрополит Михаило (Јовановић) био је први архијереј Српске православне цркве који је заредом носио звање Редовног члана Друштва Српске Словесности, Српског Ученог Друштва и Српске Краљевске академије у Београду. Ову високу почаст, иако релативно млад, он је добио због своје велике ревности у организовању аутокефалне Српске цркве (најпре као епископ у Шапцу), затим због такође великих заслуга у свом патриотском и родољубивом раду и изван Србије. Показало се да је његово чланство у највишим научним установама Кнежевине и Краљевине Србије било плодоносно за општи развој духовне и научне мисли, пре свега на познавању прошлости и савременог стања укупног српског народа. У историографији добро је позната његова делатност не само око унапређења верско-црквеног живота већ и животних прилика и потреба његове хришћанске пастве у Београдској Митрополији, као и његових сународника у Босни, Херцеговини, Старој Србији, Мађедонији и западној Бугарској (Шоплуку) са којима је одржавао интезивне везе и обимну преписку. Нова научна истраживања о његовом животу и широкој верско-црквеној, друштвеној и национално-политичкој активности показаје, још једном, да је митрополит Михаило спадао у ред најзнатанијих људи у историји српског народа уопште.

Аутобиографске податке митрополит Михаило - тада у звању епископа Шабачког - дао је на тражење Друштва Српске Словесности. Није нам познато да су подаци из његовог аутографа до сад објављени. Стога, као прилог црквеној и националној историографији доно-

симо његов текст у Вуковој транскрипцији и у оригиналном рукопису.

Рукопис се чува у Српској Академији Наука и Уметности, под Инв. бр. 7380/15. На аутографу накнадно је забележено, као напомена, новим правописом: Митрополит Михаил умро је 5. фебруара 1898. у Београду.

Прилог:

Бр. 27

Митрополит Михаил

Друштву Србске Словесности!

По наредби Друштва Србске Словесности у редовној седници 31. Јануара ове године № 20. изречено, а мени под 25. марта тек. год. соштоној, одговарајући јављам хвальном Друштву, по точкама у писму Његовом означеним под а, б, в, г, д, ћ, е, ж, следујуће:

а., Његово Преосвјашченство Епископ Шабачки Михаило Јовановић,

б., родио се 1826. године, 19. о.г. Августа у понеделник у варошици Бањи Окружија Алексиначког.

в., почeo је учити се 1835. у Бањи, где је млађе основне разреде свршио 1840, стариј разред основне школе и првиј разред полугимназије у Зајчару 1840/41. и 1842. другиј разред полугимназије у Неготини 1842/43. У Београду три разреда Богословског Училишта од 1843/4-1846/5 (sic), Кијевској Духовној Семинарији три године од 1846/7-1849. и у Кијевској Духовној Академији од 1849/50-1853.

г., није ништа на свет издавао,

д., живи у Шабцу,

ђ., примио је монаштво у Кијевопечорској Лаври 29. марта 1853. год., рукоположен је за Ђакона 12. априла, а за Јеромонаха 16. истог месеца и године од Митрополита Кијевског Филарета. У Семинарији Београдској постављен је за професора Богословија Догматичног и Омилитике 1854. год. јунија месеца, октобра 14.ог за Архимандрита Студеничког а 14. истог месеца произведен за Епископа Епархије Шабачке.

е., није члан ни каквог другог друштва,

ж., има учениј степен Магистра Богословија, на који је узведен 1853. год. од Кијевске Духовне Академије а 1856. године добио је потврђење од Светог Синода Руског и Диплому на истиј степен са златним Крстом магистарским. ■

у Шабцу,

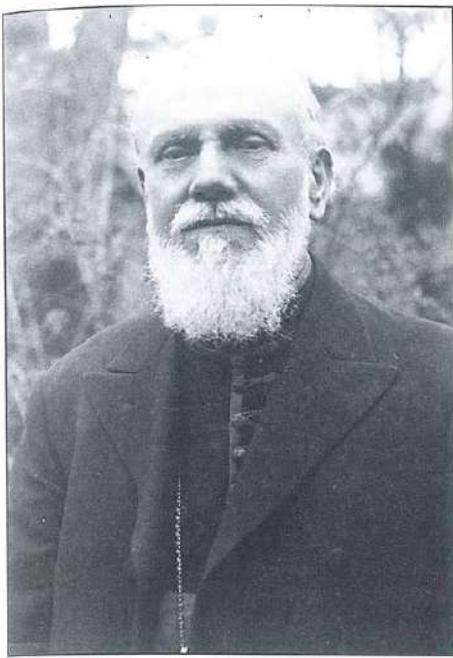
7. Јунија 1857. год. Епископ Шабачкиј
Ен. 136 Михаил

Саопштио: Владимира Стојанчевић

Митрополит српски Михаило

*Георгије, епископ будимски,
снимак из 1948. године*

Трајко Зубковић рођен је у Будиму 23. априла 1878. године од оца Арсена, судије, и Милеве Зубковић. Основну школу и гимназију завршио је у родном месту, а православни Богословски факултет, са степеном доктора теологије, у Черновцима. Замонашен је у манастиру Бездину. У чин ђакона рукоположио га је 19. децембра 1901, а за презвитера 1905. године епископ темишварски др Георгије (Летић). До избора за епископа будимског био је конзисторијални бележник Епархије темишварске и имао је прилику да стаса крај епископа Георгија (Летића), који је служио за пример, по учености, ревности, лепом понашању и великим смислом за црквену администрацију и организацију. За епископа будимског изабран је 10. децембра 1911. године. Више од годину дана чекало се на царску потврду те су, он и архимандрит Иларион (Зеремски), који је заједно са њим изабран за викарног епископа, хиротонисани за епископе тек крајем 1912. године. Ово су, у исто време, биле и последње хиротоније у Карловачкој митрополији, јер је патријарх српски Лукијан (1908-1913) идуће године убијен и бачен у реку Аху.

*Епископ Георгије уживао је велики углед у Српској православној цркви.
Двайући је кандидован за српског патријарха:
1938. и 1950. године.*

Епископску хиротонију над архимандритом др Георгијем извршили су у Саборном храму Св. оца Николаја у Сремским Карловцима 16. (29) децембра 1912. године патријарх српски Лукијан са епископима вршачким Гавријлом

Две сахране епископа будимског Георгија пре половине века

Ових дана навршиће се педесет година од смрти епископа будимског др Георгија (Зубковића), једног од најугледнијих архијереја Српске православне цркве

Посмртни осници владике Георгија на колима без коњске запреџе

и темишварским Георгијем. Епископ Георгије устоличен је у Саборном храму у Будиму (који је срушен 1949) 5. (18) фебруара 1913. године. На положају епископа будимских остао је пуних тридесет девет година, као и рођени јуак његовог оца епископ будимски Арсеније (1853-1892).

У овој, по броју верног српског народа, маленој, али врло значајној епархији, на чију јурисдикцију данас наспрћу из два православна центра, владика Георгије имао је да издржи тешку и дугу борбу да сачува „оно што се српско зове“. Грађанске власти непрестано су радиле на стварању вештачке „Мађарске православне цркве“, а нарочито после 1941. године. До 1941. године овај покрет је имао подршку из једног право-

славног центра, а после Другог светског рата оба центра успоставила су своју јурисдикцију у нашој Будимској епархији, чија је јурисдикција позната већ у првој половини шеснаестог века. Епископу Георгију нуђен је положај поглавара „Мађарске православне цркве“, који је он одлучно одбијао. Сви његови доласци у Београд, на заседања Светог архијерејског сабора, били су скончани са тешкоћама око добијања излазне визе. Нарочито после 1948. године. Последњи пут смо га видели у Београду 1948. године приликом редовног заседања Светог архијерејског сабора.

Епископ Георгије уживао је велики углед у Српској православној цркви. Двапут је кандидован за српског патријарха: 1938. и 1950. године.

Владичина неизлечива болест изазвала је у Будимској епархији, 1951. године, велику забринутост. Смештен је у државну болницу у Будимпешти у сопи, где је лежало двадесет болесника. За време болести редовно га је посећивао протојереј Душан Вујчић, парох будимпештанској. Приликом једне посете Владика му је рекао: „Видиш ли, Душане, како умире један српски калуђер?“

Следећи пут прата Душан затекао је празан кревет. Упитао је остале болеснике: „А где је Владика?“ Добио је одговор, да је Владика још јуче умро, а управа болнице никога о томе није известила.

Иако је у Саборној сентандрејској цркви била спремљена гробница, грађанске власти нису дозволиле да се Владика пренесе у Сентандреју и сахрани у свом катедралном храму. Чак није до-

Помен на гробу епископа Георгија на будимском гробљу, 27. мај 1951. године

звољено ни да се опело изврши у храму Светог великомученика Георгија у Пешти. Наређено је да се опело и сахрана обаве на гробљу.

Свети архијерејски синод одредио је да га на сахрани заступа викарни епископ топлички Висарион. Међутим, у

мађарској амбасади није се могло доћи ни до домаћа, а још мање до визе за одлазак у Мађарску.

Опело покојног владике Георгија извршило је свештенство Епархије будимске на челу са протојерејем Василијем Хужвиком. Када су посмртни остаци Владичини стављени у кола, коњи уопште нису хтели да се помакну са места. Тада су се Срби упрегли у кола и превезли Владику до гроба.

У јесен исте године, мађарске грађанске власти наредиле су да се Владика пренесе у Сентандреју и сахрани у припремљеној му гробници, која се налази испод архијерејског трона.

Владици Георгију, који је високо носио заставу Српске православне цркве и достојно је представљао, нека је вечна успомена и хвала за сав његов труд и мукотрпан живот. ■

Сава, епископ шумадијски

Типографическо објављеније 1. јануара 1834. у Крагујевцу

Најзначајнији посао Државне штампарије, за време док се налазила у Крагујевцу, био је штампање „Часловца“

Даја је о историји српских штампарија врло дosta писано, и у нашој савременој историографији било би места за разјашњења како су Аврам Петронијевић и Цветко Рајевић у мају 1831. дочекали у Београд штампарију (након три века) коју су купили у Петрограду и зашто је она у јесен 1833. премештена у Крагујевац. Реч је о првој службеној штампарији обновљене српске државе, познате као Књажеско-Србска (Књиго) Печатња, коју је кнез Милош, из разумљивих разлога, хтео да држи под својим непосредним надзором у Крагујевцу, и због тога што је требало да почне штампање *Новина Сербских*.

Адолф Берман који је у Србију дошао, како сам вели, „са севера Европе прошавши у изученију заната свога (типографског) најглавније земље и градове европске“ и који је био главни мајстор, 1. јануара 1834. из Крагујевца „Публикуму“ упућује следеће „топографичко објављеније“:

„Од стране Књажеско-Србске Књигопечатње овдашње објављује се препочитаемо Роду Србском, а и целом осталому читајућему, и с књижевним делима занимајућем се инострраном Публикуму, да је иста Књигопечатња, која је пре неког времена из Београда у Крагујевац премештена, несравњеном шчесртом и милостијешим настојанијем Светлог Основатеља њеног, на знаменити степен совершенства подигнута, да је са изражадном Словоливницом, у којој искусни словорезци и ливчици послују, сојуже-

на; да је с Енглезкима, тако зовоним Стенхопским гвозденим тисковима (пресовима) у Великој Александровској Мануфактури близу Петерсбурга узројенима, купио с прекрасним сваког рода и вида, по најновијем и најбољем вкусу изрезаним словима богато снабдевена; и да се у њој сваког рода и содржанија књиге и сочиненија, - ако иначе установљеним правилима Придворне Ценсуре противни нису, - на Србском, Словенском или Церковном, Русском, Немачком, Латинском, Французском, Талијанском, Енглеском, Влашком, Бугарском, Грчком, Турском, Арабском и Чивутском - језицима у свако време печатати могу; и то с одабраном чистотом и лепотом слога и типа, и у исто време (на собствено височајше повеленије Светлог Књаза) знатно низом ценом, него што се у свима оближњим Књигопечатњама - при осталој ревности папира, формата и величине изданија - књиге обично печату.“¹

О крагујевачком периоду српске државне штампарије речито сведочи извештај који је октобра 1834. упутио кнезу Милошу „Попечитељ Просвештенија“ Димитрије Давидовић:

„По Височајшем Вашем налогу од 15 т.м. № 3444 чест имам, известити Вашу Светлост да се топографија непрестано занима печатњем часловца. Две ступе њене раде непрестано на часловцу. Од часловца је готово до сада дванаест табака; и, кад счислим, да се пет иљада комада часловца печата, то је до

сад шесдесет иљада табака напечатано; пак, кад узмемо к тому да се сваки табак најпре црвеним, а после црним словима поспособ препечати мора, то је до сад сто и двадесет иљада табака преко руку прећи морало, не узимајући јошт, што се сваки табак са две стране печатати мора, те што је тим две стотине и четрдесет иљада пута претискавања око ово дванаест табака часловца изнело. Печатање црквени књига, у коима се и црвена и црна слова налазе, мора врло споро да иде не само зато, што се најпре црвена слова по себи, а после црна по себи морају печатати - јошт нису печататељи изнашли художства, печатати и црвена и црна слова заједно и једним претиском - но и зато, што при сваком табаку морају печататељи особито да пазе, да црвена слова на црна, или ова на она не дођу, те би им онда сав табак отишао на штету.“²

Остало је сведочанство да је штампање *Новина Србских*, Забавника и других књига лакше текло. *Часловец* је био завршен до марта 1835. А још почетком те зиме у Крагујевац је стигао београдски књиговезац Глигорије Возаровић да неколико месеци радио на повезивању *Часловца*.

Половином јуна 1835, опет вољом кнеза, штампарија је враћена у Београд. У међувремену са дужности уредника *Новина Србских* смењен је Димитрије Давидовић јер је кнез био љут што је у новине пустио неке његове указе. Уредништво је поверио Димитрију Исаиловићу, професору, који је још 1832. у Београду био постављен за администратора типографије. ■

1 Из збирке Мите Петровића.

2 Мита Петровић, *Финансије и Установе обновљене Србије до 1842*, I, Београд 1887, 847.

Државни сабор у Сребрници Рудничкој и питање одређивања наследника последњем Лазаревићу

Иако су Срби у држави деспота Стефана Лазаревића шолико година сирадали од њих (Исмаиљана) и као виноград били брана, и то не један јутар у години, већ сваког дана и часа, за ову земљу било је могуће рећи:

У којим је земљама шолико манасира шако великих и славних, реци ми, у којим градовима?

Где је шолико више од небројеној мноштву инока, шако анђeosким и нестремнуштим животом живе?

Једни су у манасирима, на једно гладајући, једно мислећи, једно дишући и ошишћењем су један другоме образац и поштис за врлину.

А други у ћутији на небесима стојећи, као серафими божасиму устајају, духовни живот и насладење имајући и, шим обузети, молитве увек множећи.

Где је шолико архијереја?

Где је усрђе према Богу и према божасивеним?

Где је добар ред народа, како међу властима, шако и међу љоданицима?

Овако се, уз вечне супротности живело у Србији када је двадесетак година XV века деспот Стефан Лазаревић објединио земље Лазаревића, Бранковића и Балишића. Средиште те благородне државе постају територије северно од Крушевца, међу Њима и Шумадија. Извори показују да деспот влада из места моравског (Јагодина), космајског (Павловци) и рудничког (Сребрница) дела Шумадије², док је тешко побрјати манастире, цркве и топониме у овом крају који су, по предању, везани за деспотово име. То што Турци 1476, врло брзо по увођењу своје администрације, рудничку Сребрницу пописују и памте као Придворицу, а у којој су деспоти Стефан и Ђурађ врло често живели, уверљив је доказ да је ово место у деспотовини имало престоничку улогу.³ Уосталом, у непосредној близини очувани су остаци репрезентативних манастира и цркава из позног средњег века.

Замену наше сребрнице босанском у старијој литератури, први је исправио М. Динић.⁴ Њен први помен у повељи кнеђиње Милице и синова: И иже нашими властели приложена сочти сіа: Вон-

Догађај који Сребрницу увршије међу најважнија насеља десио је због се у тој неко време пре смрти десио је Стефана Лазаревића, на државном сабору који он сазва, видевши да је болева, да би за свој наследника одредио сесирића Ђурђа Бранковића. Сребрнички сабор је посledњи по редоследу у низу знаменијих-класичних српских државних сабора из времена самосталности.

овода Никола и подроџје его Видослава, съродница наша, приложи црквь ој Сребрници Светаго Николој, и Сребрница съ всеми сели и метоси и мегима и правилами сель тѣхъ и црквѣ тѣ,⁵ којом се светогор-

Сребрнички град, остатци куле

ском манастиру Пантелејмону потврђују поседи, значи да се под Сребрницом подразумевало шире подручје истоимене речице, или је смисао, да Сребрница

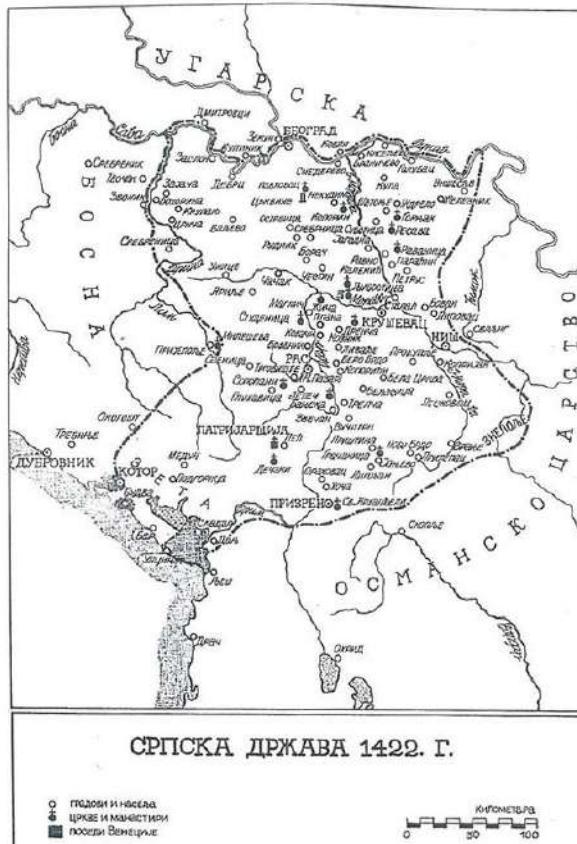
и остала села припадају цркви Св. Николе. Дародавац Никола је војвода Никола Зојић, а црква Св. Николе вероватно је идентична са до данас очуваном у селу Рамаћи која има остатке моравског живописа. Деспот Стефан Лазаревић 10. октобра 1422. у Сребреници пише разрешницу за дубровачког цариника Б. Гундулића.⁶ У лето 1430. деспот Ђурађ Бранковић налазио се у рудничкој Сребреници, где добија од Дубровчана вест да може омиљено вично малвазију увести без плаћања царине⁷. Када Дубровчани 15. јула и 14. августа 1433. пишу српском деспоту, Сребреницу одређују као артесо Rudnich in Serbeniza, односно in Sreberniza apresso Rudnich. Исте године Дубровчани бележе да је у овом месту њихове куће узурпирао Тома Кантакузин, брат деспотице Ирине (Јерине) Бранковић.⁸

Догађај који Сребреницу увршију међу најважнија насеља деспотовине збио се у њој неко време пред смрт деспота Стефана Лазаревића, на државном сабору који он сазва, видевши да побољева, да би за свог наследника одредио сестри-

ћа Ђурђа Бранковића. Описује га Константин Филозоф у *Животу Стефана Лазаревића деспота српског*, и то врло пажљиво. „Главни је разлог овом његовом пажљивом приказивању сабора знаменитост тренутка, када је држан, и важност посла, који је на сабору обављен.“⁹ Поред знаменитости тренутка и важности посла, Константин Филозоф указује и на низ других појединости:

Благочестиваја же деспота Стефана постиже множак болест ножња, кјуже изъ давна страждаша. Тѣмъ же и множак съмрти оѹбоиав се посылајть по не-тииа своеко господина Гюрга и приходить съ вътѣсъ нарица ѹмъ Сребреница и тоу събирактъ съ патриархомъ съворь чистынъхъ архиереи и благородныхъ въсъхъ властеи же и въсъхъ извршнъхъ и благословиактъ того съворомъ на господство глаголи отъ ныніа сего познайте господина въ тѣсто мене. Югоже и молитвовавши роуки възложеникъ, также и въсъхъ оклинактъ иже върънъмъ илю ѿти. Проклинактъ же хотештихъ иевѣрѣство как въздигноути. Тоже и самого заклинактъ иже по чиноу икова въспитїни не прѣзрѣти иль азъ самъ о въсъхъ промыслъ имѣти хотѣхъ тако и ты. Ибо мнози послѹшши соѹтъ лихъ, имъже въздати не оѹспѣхъ. И многа поѹчивъ о благочестии и заповѣдѧвъ. Тѣмъ же отъ толѣ върънъши множак господину икою при сваиахъ се юномоу иже прѣвѣкъ. Оздравѣвъ же благочестиви отъ онок болѣзни, хождаше благајтвре.¹⁰

М. Динић, доказујући да деспот Стефан сабор није држао у босанској Сребреници, мисли да је деспот пре одлуке о његовом сазивању боравио у рудничкој

СРПСКА ДРЖАВА 1422. Г.

фану сигурно је било познато да се у Немањином случају, као и у његовом, могло посумњати у право нарећених личности да наследе престо. „Срби нису знали у питањима државног уређења за виши и милији авторитет од Стефана Немање. Његов начин рада важио је као примеран. Он је био познат и члановима сабора, који су из писаних дела и из традиције знали, како је у којој прилици поступао Стефан Немања.“¹¹ И учесници сабора из XII и из XV века могу се поредити, с тим што у Сребреници имамо и све власници, јер је чиновнички апарат нарастао, а извршена је и административна реформа, поделом на власници.

Деспот Стефан свога наследника одредио је када је патријарх српски био Никон, по чијој заповести и захтеву Константин Костенечки описа жијије и подвиге увек стомињанога, славнога, благочестивога господина деспота Стефана са драгоценим описом сабора у Сребреници рудничкој. Међу часним архијерејима могли су се налазити Венијамин, архиепископ браничевски, за кога се мисли да је „био главни првопрестолни архијереј у време деспота Стефана Лазаревића“, па Доситеј, митрополит грачанички, познат као „егзарх све српске и подинаске земље“, а можда је још на катедри био и Исидор, митрополит београдски, који је „уживао велики углед код деспота“.¹²

На српским средњовековним саборима начин поступања владара при одређивању свога последника на престолу врло је непромењив јер и личност и сам поступак одређује сам владалац. Не тражи се чак ни саборски пристанак. Стефан Лазаревић ништа не мења, али зна за српску традицију и европску праксу да су „сабори били позвана тела којима се будући владар мора бар петставити, нарочито ако није прворођени син. И тим самим постигао је много - да су му многи постали вернији него дотле: Тѣмъ же отъ толѣ верычиши множак го-сподину икою присваиаху се юномоу не-же прѣвѣкъ. Такво дејство је имало претстављање државном сабору.“¹³

Формулација Константина Филозофа (према преводу на савремени језик): Чиниши и молитву над љиме са полагањем руку; и све закле да му буду верни скретала је на себе особиту позорност испитивача. „Ако то за доба Стефана Немање није чудо, за време деспота Стефана је заиста занимљиво да је у владарево личности сасвим разговетно и владалац и свештеник. Као и на страни, н.пр. у Француској, сакрална функција владарева постоји, и признаје се.“¹⁴ Закључак Н. Радојићића да је избор, односно постављање Ђурђа Бранковића за наследника деспоту Стефану у Сребреници рудничкој истовремено и прав-

ни акт и верски обред, задржао се у науци до наших дана.

Одломак деспотовог *Житија* о сребрничком сабору садржи врло језгровито формулисан и његов политички тестамент: *неко како сам ја сам о свему мислио, шако чини и ти*. Дакле, деспотов најпречи захтев је да се не прекине државно-политички и континуитет владаљачке породице. Да се не ради о обичном политичком скупу, показао је неприкосновени зналац српских средњовековних сабора Н. Радојчић, исписујући поводом сребрничког најлепшту реченицу у

својој непоновљivoј монографији: „Ја не могу завршити овај мали одељак свога разлагања о знаменитом сабору деспота Стефана а да не истакнем величину и лепоту српских државних традиција, које су помогле Србима да с чашћу и с коришћу решавају тешка питања у свом мучном развитку на исти начин као њихови стари, али с толико мудре и моћне снаге прилагођавања да традиције нису сапињале њихов рад, него му само осигуравала нужан развојни континуитет.“¹⁷

Суштина државноправне филозофије средњовековне Србије открила се у

Сребрници рудничкој. И због тога, место где је одржан последњи знаменити сабор самосталне државе, треба сматрати много значајнијим за српску историју него до сада. Споменути догађај из треће деценије XV века, као и други ранији, везани на пример за врло стари манастир Петковицу који су још затамљени, утемељили су и припремили рудничку Шумадију за центар црквеног живота Срба пред обнову Пећке патријаршије, дакле за заштитника и чувара нације и православне вере у најтежим временима. ■

Негослав Јованчевић

НАПОМЕНЕ

- 1 Григорије Цамблак, *Слово о преносу моштију светог Пејаке из Трнова у Видин и Србију*, на савремени језик превео Ђ. Трифуновић, цитирано према: Григорије Цамблак, *Књижевни рад у Србији*, Београд 1989, 121.
- 2 К. Јиречек, *Словеници српски*, Споменик СКА, XI (1892), 45; Ст. Новаковић, *Законски споменици српских држава средњег века*, Београд 1912, 465-467; Љуб. Стојановић, *Старе српске повеље и писма I/I*, Београд - Ср. Карловци 1929, 230.
- 3 Н. Јованчевић, *Сведочанства о насељима и црквеном животу у данашњој Шумадијској епархији до XVII века*, у: Српска православна епархија шумадијска 1999, Шематизам 3, Крагујевац 2000, 265.
- 4 М. Динић, *За историју рударства у средњовековној Србији и Босни, II део*, Београд 1962, 19.
- 5 Ст. Новаковић, *Законски споменици*, 519.
- 6 Љуб. Стојановић, *Повеље и писма I/I*, 230.
- 7 Хисторијски архив у Дубровнику, *Acta Consilii Rogatorum, vol. IV*, 229.
- 8 Хисторијски архив у Дубровнику, *Lettere di Levant, vol. XI*, 156, 159.
- 9 Н. Радојчић, *Српски државни сабори у средњем веку*, Београд 1940, 175.
- 10 Константијин Филозоф и његов живот Стефана Лазаревића десетог српског, изд. В. Јагић, Гласник СУД, XIII (1875), 316. Према овом издању, Живот је на савремени језик превео Л. Мирковић, у: *Старе српске биографије XV и XVI века*, Београд 1936, 53-48. Одломак о сребрничком сабору у новијем издању Мирковићевог превода (Константин Филозоф, *Повесит о словима - Живот десетога Стефана*,
- Београд 1989, 71-130) гласи: „Благочастивога деспота Стефана хваташе све више ножна болест од које одавно страдаше. Зато, веома се побојавши смрти, посла по свога сестрића, господина Ђурђа, и овај дође у место звано Сребрница; и ту (деспот) сазва са патријархом сабор од часних архијереја и благородних свију власти и свију изабраних и на сабору благослови њега (Ђурђа) на господство, говорећи: 'Од сада овога сматрајте господином место мене'. Учинише и молитву над њиме са полагањем руку; и све закле да му буду верни. А прокле оне који би подигли како неверство. Затим закле и њега самога да неће презрети његово васпитање, 'неко како сам ја сам о свему мислио, тако чини и ти. Јер многи су ми послужили којима не успех дати награде'. И много (га) поучи о побожности и заповестима. Зато од тада много верније се прикладању младоме своме господину него раније. А благочастиви, оздравивши од оне болести, ходаше добро чинећи.“
- 11 М. Динић, *За историју рударства, II део*, 20.
- 12 Ј. Калић, *Добра привидноћ мира*, Историја српског народа II, Београд 1994², 214, напомена 28.
- 13 Н. Радојчић, *Српски државни сабори*, 176.
- 14 Сава, епископ шумадијски, *Српски јерарси од IX до XX века*, Београд, Подгорица, Крагујевац 1996, 378, 65, 173, 208; Р. Тричковић, *Српска црква средином XVII века*, отисак из Гласа СССРСА САНУ, Одељење историјских наука, књ. 2, Београд 1980, 109; М. Јанковић, *Епископије и митрополије Српске цркве у средњем веку*, Београд 1985, 148.
- 15 Н. Радојчић, *Српски државни сабори*, 231.
- 16 Исто, 177.
- 17 Исто, 177-178.

Печат Стефана Лазаревића

химнографски прилози

УЧИМО И ОПОМИЊИМО један другога псалмима и химнама и духовним песмама

Источни Оци о црквеном појању:

Сини који знају појање како треба певају не само својим устима, него и својим умом, и много користе не само себи већ и онима који желе да их слушају. Тако свети цар Давид, појући на тај начин цару Савлу, угодио је Господу Богу, и одагнао је тиме ускомешане и луде страсти из Цара Савла, и вратио му мир у души.

/св. Атанасије Велики/

Учење о побожности храни душу божанским мислима. Може ли бити нешто благословеније, него подражавати на земљи појање светих ангелских хорова; журити на молитву у рану зору и обожавати Створитеља химнама и духовним песмама; затим, када сунце светло сија и када се вратимо своме послу, молитва је наш пратилац на свим местиштима, да би зачинила наш рад химнама, као јело солуј? Јер стање душе у којој је радост, а не туга, јесте благослов задобијен појањем химни.

/св. Василије Велики/

Марко Пејки

Службас светом архиепископу Никодиму

стихира, 4. глас

Оче Никодиме,
Твоја устаја јеке духовне тачаху
што и исушена срца вером најажају
и заблуделе-учењем божастивеним
враћају,
и шамне-свейлошћу
божастивене жудње просветљавају,
и сада моли се Христу
да дарује душама нашим мир
и велику милосћ.

Оче Никодиме,
поглавар свејаштеља удостоји се биш закониш
и постаде архијереј безлобан и безгрешан
и од грешноћа свеја одвојен,
који сам себе нејорочну жртву принесе Христу,
који моли да дарује душама нашим
велику милосћ.

Према рукопису Народне Библиотеке у Београду Р 18, прва половина XVI века, на савремени језик пренели Димитрије Богдановић и Ђорђе Трифуновић. Службу је, у рускословенској верзији, објавио митрополит Михаило 1861. године.

*Сви ми који волимо њихове йоуке,
сабравши се овде, љохвалимо их у
песмама,
јер се они нејресано моле
Свеној Тројици за нас.*

*/Отпуститељни тропар
30. јануара, у част
св. Василија Великог,
св. Григорија Богослова и
св. Јована Златоустог/*

Ништа. Ништа не уздиже душу толико и не даје јој крила, ослобађајући је од земље и од привезаности телу, ништа толико не покреће душу ка премудростима и ка презирању свих брига овога света као једногласна мелодија и ритмичне свете песме.

Они који певају црквене песме испуњени су Светим Духом, а они који певају сатанске песме испуњени су нечистим духом.

/св. Јован Златоуст/

Појање, дуготрпљивост и самилост
заустављају узбуђење од гнева.

/Еваргије из Понта/

Поправљање ума је у оквиру наше молитве и захтева напор са наше стране. Јер, када дубоко размишљамо о Закону Божијем и то непрестано и са разумевањем, када певамо псалме и свете песме, уз то држимо пост и бденија... зле помисли постају малобројније и не налазе места у нашем уму.

/св. Јован Касијан/

Коњ племените расе кад почне да каса, загреје се, и што више каса све је расположенији за касање. Овде под касањем ја подразумевам појање, а под племенитим коњем ум, који, кад осети издалека духовну битку за коју је припремљен појањем, увек излази непобедив. ■

/св. Јован Лествичник/

Хиландарски стихирар, крај XVIII века

Старозаветне основе у дневном богослужбеном кругу

Девети час (наставак)

Пс 86, 1-17: Пригни Господе! ухо своје и услиши ме, јер сам невољан и ништ. Сачувах душу моју, јер сам твој поклоник. Спаси слугу својега, Боже мој, који се у те узда. Смилуј се на ме, Господе, јер к теби вичем вас дан. Обесели душу слуге својега, јер к теби, Господе, подижем душу своју. Јер си ти, Господе, добар и милосрдан и веома милостив свима који те призвиљу. Чуј, Господе, молитву моју, и слушај глас молења мојега. У дан тuge своје призвиљем те, јер ћеш ме услишити. Нема међу боговима таквога какав си ти, Господе, и нема дијела такијех каква су твоја. Сви народи, које си створио, доћи ће и поклонити се пред тобом, Господе, и славити име твоје. Јер си ти велики твориш чудеса: ти си један Бог. Покажи ми, Господе, пут свој, и ићи ћу у истини твојој: учини нека се мили срцу мојему бојати се имена твојега. Славићу те, Господе Боже мој, свијем срцем својим, и поштоваћу име твоје довојека. Јер је милост твоја велика надамном, и извадио си душу моју из пакла најдубљега. Боже, охолице усташе на мене, и гомила насиљника тражи душу моју, и немају тебе пред собом. Али ти, Господе, Боже милостиви и благи, стрпљиви и богати добротом и истином. Погледај на ме и смилуј ми се, дај слику своју слузи својему, и помози сину слушкиње своје: Учини са мном чудо доброте. Нека се виде који ме не навиде, и постиде се, што си ми, Господе, помогао и утјешио ме.

По прочитаним псалмима појци настављају:

7. Слава, и сада! Алилуја (три пута).

Господе смилуј се (три пута).

7. Пс 150,6: Све што дишеш не-ка хвали Господа! Алилуја!

Пс 41,4: Ја вичем: Господе! смилуј се на ме, исцијели душу моју, сагријеших ти.

Затим тропар дана па Слава, и сада, а потом богоодичан:

8. Ради нас родио си се од Деве и распеће претрпео, Благи, смрћу си опленио смрт и вакрсење пока-

зао као Бог. Не презри оне које си створио својом руком, покажи своју љубав према човеку, Милостиви. Прими своју Родитељку, Богородицу, која се моли за нас, и спаси, Спаситељ наш, свој очајни народ.

Овај Богородичан осликава новозаветно време али догађаји у њему описаны предсказани су у Старом завету. Погледајмо:

8. Ис 7,14: И зато ће вам сам Господ дати знак ето девојка ће затрудњети и родиће сина и најденуће му име Емануил.

Ис 53, 4-5: А он болести наше носи и немоћи наше узе насе, а ми мишљесмо да је рањен, да га Бог бије и мучи. Али он би рањен за наше преступе, избијен за наша безакоња, кар беше на њему нашега мира ради и раном његовом ми се исцелисмо.

Пс 138,8: Господ ће свршити за мене. Господе! милост је твоја довојека: дјела руку својих не остављај.

Затим долази молитва:

9. Немој нас предати до краја ради имена свога, и немој раскинути свој савез, и не ускрати нам своју милост због Аврама кога волиш, и због Исака слуге свога, и Израиља свога светога.

Ово је апокрифни додатак песма тројице младића (Дан 3, 34/35)⁹ с тим што и ако то занемаримо налазимо доста старозаветних мотива. Погледајмо:

9. 1 Мој 22, 17-18: Заиста ћу те благословити и сјеме твоје веома умножити, да га буде као звијезда на небу и као пијеска на бријегу морском и наслиједиће сјеме твоје врата непријатеља својих. И благословиће се у сјемену твојем сви народи на земљи, кад си послушао глас мој.

1 Мој 26, 4-5: И умножићу сјеме твоје да га буде као звијезда на небу, и дају сјемену твојему све ове земље: и у сјемену твојем благословиће се сви народи на земљи. Зато што је Аврам слушао глас мој и чувао наредбу моју, заповјести моје, правила моја и законе моје.

1 Мој 32, 24-28: А кад остаја-ков сам, тада се један човек рва-ше с њим до зоре. И кад видје да га не може савладати, удари га по заглавку у стегну, те се Јакову ишчаши стегно из заглавка, кад се човијек рваše с њим. Па онда рече: пусти ме, зора је. А Јаков му рече: нећу те пустити докле ме не благословиш. А човијек му рече: како ти је име? А он одговори Јаков. Тада му рече: отселе се нећеш звати Јаков, него Израиль: јер си се јуначки борио и с Богом и с људима и одолио си.

Трисвето, Оче наш.

Сада у зависности од дана долази кондак празника ако је празник а у супротном певају се следећи тролари:

10. Разбојник, гледајући зачетника живота распета на крсту, говораше: да овај са нама распети није оваплоћени Бог, сунце не би затајило своје зраке, нити би се земља затресла и пољуљала. Стога Господе, који све подносиш, сети ме се у царству своме.

Слава Оцу и Сину и Светоме Духу.

Посред два разбојника као мерило правденоности нађе се крст твој: један је сведен у пакао збг тешке хуле, а други је олакшан од прегрешења познао да си ти Бог, Христе Боже, слава ти.

И сада.

Јагње и Пастира и Спаситеља света гледајући те на крсту Родитељка твоја, говораше са сузама: свет се радује примајући избављење, а моја душа гори гледајући твоје распеће, које за све подносиш, Сине и Боже мој.

Господе, смиљу се (четрдесет пута).

Нема сумње да су и овде описаны новозаветни догађаји или и у овом случају имамо старозаветна пророштва (Месијанска места).

10. Ис 53,9: Одредиши му гроб са злочинцима, али на смрти би са богатијем, јер не учини неправде, нити се нађе пријевара у устима његовијем.

Ам 8, 9: И у онај дан говори Господ учинићу да сунце зађе у подне и помрачићу земљу за бјела дана.

Ис 53,7: ... као јагње на заклање вођен би и као овца нијема пред онијем који је стрижу не отвори уста својих.

Јез 34, 23: И подигнућу им једнога пастира који ће их пасти слугу својега Давида он ће их пасти и биће им пастир.

Девети час приводимо крају молитвом упућеном Спаситељу:

11. У свако време и у сваки час, на небу и на земљи, (све) се теби клања и слави те, Христе Боже наш, јер си стрпљив и имаш много милости, пун си саосећања, волиш праведнике а грешницима указујеш милост, све позиваш на спасење обећавајући (им) будућа добра. Ти, Господе, прими наше молбе овога часа, усмери наш живот према својим заповестима. Освети наше душе, тела очисти, исправи размишљања, умовања очисти, па нас избави од сваке невоље, зла и муке. Огради нас својим светим анђелима, да нас њихов убојни ред чува и води, и да (тако) дођемо до јединства у вери и познања твоје неприступне славе. Јер си благословен у све векове. Амин.

11. Пс 145, 1-2: Узвишаваћу те, Боже мој, царе мој, глагосиљаћу име твоје од вијека до вијека. Сваки ћу те дан благосиљати,

Вечерње богослужење приказује пре свега стварање света и бригу Божију за творевину. Затим првородни грех, изгнање из раја, долазак Спаситеља у свет и сву икономију спасења. Вечерње имамо: мало, недељно, великолично и свакидашње. Ми ћемо изло-

и хвалићу име твоје довијека и без престанка.

Пс 104,8: Излазе на горе и силазе у долине, на мјесто које си им утврдио.

2 Мој 34,6: ... Господ, Господ, Бог милостив, жалостив, спор на гњев и обилан милосрђем и истином.

Пс 106,47: Спаси нас, Господе Боже наш, и покупи нас из неизабожаца, да славимо свето име твоје, да се хвалимо твојом славом.

3 Мој 11,44: Јер ја сам Господ, који сам вас извео из земље Мисирске да вам будем Бог: будите dakле свети јер сам ја свет.

2 Мој 23,20: Ево ја шаљем анђела својега пред тобом да те чува на путу, и да те одведе на мјесто које сам ти приправио.

Појци настављају: Господе смиљу се (три пута).

Слава и сада.

12. Часнију од херувима и славнију неупоредиво од Серафима, Тебе што Бога Реч непорочно роди, вајину Богородицу величамо.

12. Пс 45,17: Учинићу да се не заборавља име твоје од колења на колењено: потом ће те славити народи вавијек вјека.

Појци завршавају са: Именом Господњим благослови оче.

Свештеник благосиља народ и говори:

13. Боже, сажали се на нас, благослови нас, просвети нас својим лицем и смиљу се на нас.

13. Пс 64,1: Чуј Боже, глас мој у јаду мом: од страшнога непријатеља сачувај живот мој.

После благослова свештеника појци читају молитву Светог Василија Великог:

14. Господе који владаш, Исусе Христе, Боже наш, ти си дуго трпео наша сагрешења и довео нас све до овог часа, у који си висио на животворном дрвету, благоразумном разбојнику начинио си пут и улазак у рај, смрћу си смрт учинио ништавном. Очисти нас грешне и недостојне служитеље своје, јер смо згРЕшили, безакоње учинили, те

Вечерње богослужење

жити редослед свакидашњег вечерњег богослужења.

Вечерње почиње возгласом свештеника:

1. Нека је Благословен Бог наш: свакда, сада и увек и у све векове.

1. Пс 89,52: Благословен Господ увијек! Амин, амин.

нисмо достојни да подигнемо своје очи и погледамо у небеску висину јер остависмо пут твоје праведност и ходисмо како су наша срц хтела. Преклињем твоју доброту којој нема равне: поштеди нас, Господе, по својој великој милости и спаси нас ради свога светог имена, јеј нам узалуд прођоше наши дани. Избави нас из противникова руке и о прости нам грехе, те умртви наш телесно мудровање, да одбацим старога човека, да се обучемо у но вога, да поживимо теби, нашем владару и старатељу, па да идући тако по твојим наредбама стигнемо у вечни покој, где обитавају сви који се веселе. Јер ти си заиста истинито весеље и радост оних који те љубе, Христе Боже наш, и славу узносимо теби са твојим Оцем који нема почетка, и са Светим и благим и животворним твојим Духом, сада и увек и у све векове. Амин.

Не можемо са сигурношћу ре да је Свети Василије узимао од јена места из Старог Завета и сасвим сигурно можемо поје да старозаветна места препознати као пример:

14. Пс 5,8: Господе! води у правди својој: ради непријатеља мојих поравни преда мном пут свој.

Пс 78,35: И помињаху да је Бог одбрана њихова, и вишњи избавитељ њихов.

Пс 25,7: Гријехова младости моје, и мојих пријеступа не помињи: по милости својој помени ме не, ради доброте своје, Господе.

Пс 106,47: Спаси нас, Господе Боже наш, и покупи нас из неизабожава, да славимо свето име твоје, да се хвалимо твојом славом!

Пс 79,9: Помози нам Боже, спаситељ наш, ради славе имена својега, избави нас и очисти од гријеха наших ради имена својега.

Пс 118,26: Благословен који иде у име Господње! Благосиљамо вас из дома Господњега.

Слава, и сада.

Господе смиљу се (три пута).

Свештеник сада даје отпуст и тиме се завршава девети час.

После тога појци одговарају: Амин, па настављају:

2. Пријите да се поклонимо и паднемо ничице цару, Богу нашему.

Пријите да се поклонимо и паднемо ничице Христу, цару нашему и Богу.

Пријите да се поклонимо и пад-

немо ницице њему, Христу, цару и Богу нашему.

2. Пс 95,6: Ходите поклонимо се, припаднимо, клекнимо пред Господом творцем својим.

Па псалам 103.

Пс 104, 1-35: Благосиљај, душо моја, Господа! Господе, Боже мој, велик си веома, обукао си се у величанство и красоту. Обукао си светлост као хальину, разапео небо као шатор: Водом си покрио дворове своје, облаке начинио си да су ти кола, идеш на крилима вјетренијем. Чиниш вјетрове да су ти анђели, пламен огњени да су ти слуге. Утврдио си земљу на темељима њезинијем, да се не помјести на вијек вјека. Безданом као хальином одјенуо си је, на горама стоје воде. Од пријетње твоје бијеже, од громовнога гласа твојега теку. Излазе на горе и слазе у долине, на мјесто које си им утврдио. Поставио си међу, преко које не прелазе, и не враћају се да покрију земљу. Извео си изворе по долинама, између гора теку воде. Напајају све звери польске: дивљи магарци гасе жеђ своју. На њима птице небеске живе: кроз грane разлијеже се глас њихов. Напајаш горе с висина својих, плодима дијела твојих сити се земља. Дајеш да расте трава стоци, и зелен на корист човијеку, да би изводио хљеб из земље. И вино весели срце човијеку, и лице се свијетли од уља, и хлеб срце човијеку кријепи. Сите се дрвета божија, кедри Ливански, које си посадио. На њима птице вију гнијезда: станак је родин на јелама. Горе високе дивокозама, камен је уточиште зечевима. Створио си мјесец да показује вријеме, сунце познаје запад свој. Стереш таму, и бива ноћ, по којој излази све звијерје шумско: Лавови ричу за плијеном, и траже од бога хране себи. Сунце гране, и они се сакривају и лијежу у ложе своје. Излази човијек на посао свој, и на рад свој до вечера. Како је много дијела твојих, Господе! Све си премудро створио: пуна је земља блага твојега. Гле, море велико и широко, ту гмижу без броја, животиња мала и велика: Ту лађе плове, крокодил, којега си створио да се игра по њему. Све тебе чека, да им дајеш пићу на вријеме. Дајеш им, примају, отвориш руку своју, сите се добра. Одвратиш лице своје, жалосте се: узмеш им дух, гину, и у прах свој повраћају се. Пошаљеш дух свој, постају и понављаш лице

земљи. Слава Господња увијек: нек се весели Господ за дијела своја! Он погледа на земљу, и она се тресе: дотакне се гора, и диме се. Пјеваћу Господу за живота својега: хвалићу Бога својега док сам год. Нека му буде мила бесједа моја! веселићу се о Господу. Нека нестане гријешника са земље, и безбожника нека не буде више! Благосиљај, душо моја, Господа! Алилуја!

Затим:

3. Слава Оцу и Сину и Светоме Духу, сада и увек и у све векове. Амин, Алилуја, Алилуја, Алилуја. Слава теби Боже (три пута).

3. Пс 150,6: Све што дише не-ка хвали Господа! Алилуја!

За то време свештеник чита пред царским дверима светилничне молитве. Садржај ових молитава је углавном старозаветни. Тако на пример прва молитва је формирана на основу 86 псалма.¹⁰ Погледајмо стих по стих текста молитве и одговарајуће стихове псалма.

Прва молитва:

1. Господе сажаљиви и милостиви, дуготрпљиви и многомилостиви.

1. Пс 86,15: Али ти, Господе, Боже милостиви и благи, стрпљиви и богати добротом и истином.

Пс 145,8: Податљив је и милосрдан Господ, дуго трпи и велике је милости.

2. Чуј молитву нашу и послишај глас молења нашег.

2. Пс 86,6: Чуј, Господе, молитву моју, и слушај глас молења мојега.

Пс 143,1: Господе, услиши молитву моју, прими молење моје по истини својој, услиши ме по правди својој.

3. Учини на нама знамење на добро.

3. Пс 86,17а: Учини са мном чудо доброте...

4. Упути нас на пут твој, да би смо ходили у истини твојој, развесели срца наша, да бисмо се бојали светога имена твога.

4.Пс 86,11: Покажи ми, Господе, пут свој, и ићи ћу у истини твојој: учини нека се мили срцу мојему бојати се имена твојега.

5. Јер си ти велик и твориш чудеса

5. Пс 86,10: Јер си ти велик и твориш чудеса: Ти си једини Бог.

6. И нема ти сличног међу боговима, Господе.

6. Пс 86,8а: Нема међу боговима таквога какав си ти, Господе.

7. Силан у милости и благ у крепости.

8. Да би помагао и тешио и спасавао све који се уздају у свето име твоје.

7-8. Пс 86,17б: Нека виде који ме ненавиде, постиде се, што си ми, Господе, помага и утешио ме.

Пс 33,21: О њему се весели срце наше: јер се у свето име његово уздамо.

9. Јер је твоја моћ, и твоје је царство и сила и слава, Оца и Сина и Светога Духа, сада и увек и у веће векова. Амин.

9. Пс 65,1: У теби је уздање, Боже, теби припада хвала на Синону, и теби се извршију завјети.

Друга молитва:

1. Господе, немој нас у јарости твојој прекорети.

1. Пс 38,1: Господе! немој ме карати у гњеву својем, нити ме наказати у јарости својој.

2. Него поступи с нама по снисходљивости својој, лекару исцелиtelju душа наших. Упути нас пристаништу воље твоје

2. Пс 107,30: Веселе се кад се стишају, и води их у пристаниште које желе.

3. Просвети очи срдаца наших

3. Пс 13,3б: Просвијетли очи моје да не заспим на смрт.

4. На познање истине твоје, и даруј нам миран и безгрешан остатак данашњег дана и свеколико време живота нашег, молитвама свете Богородице и свих Светих

твојих. Јер Теби приличи свака слава, част и поклоњење, Оцу и Сину и Светоме Духу, сада и увек и у векове векова. Амин.

4. Језд 9,8: А сада зачас дође нам милост од Господа Бога нашега, те нам, остави остатак и даде нам клин у сјетом месту свом да би просветио очи наше Бог и дао нам да мало одахнемо у ропству својем.

Трећа молитва:

1. Господе Боже наш, опомени се нас грешних и непотребних слугу твојих, када призивамо свето и обожавано име твоје.

1. Пс 4,1: Кад те зовем, чуј ме, Боже, правдо моја! У тјескоби дај ми простор: смиљу се на ме и услиши молитву моју.

Јл 2,32: И свако који призове име Господње спашће се: јер ће на гори Сиону и у Јерусалиму бити спасење, као што је рекао Господ, и у остатку који позове Господ.

2. И не постиди нас који очекујемо милост твоју

2. Пс 119,116б: и немој ме осрамотити у надању мом.

3. него нам, Господе, даруј све што иштемо за спасење,

4. И удостој нас да Те волимо, и да те се бојимо од свега срца нашега, и у свему творимо вољу твоју.

3-4. 5 Мој 6,5-6: Зато љуби Господа Бога својега из свега срца својега и из све душе своје и из све снаге своје. И нека ове ријечи које ти ја заповиједам да-нас буду у срцу твом.

Четврта молитва:

1. Ти кога Свете Силе неућутним песмама и непрестаним славословима величају.

1. Пс 148,2: Хвалите га, сви анђели његови, хвалите га, све војске његове.

2. Испуни уста наша хвале твоје.

2. Пс 71,8: Уста су моја пуна хвале твоје, и славе твоје сваки дан.

3. Да бисмо величали свето име твоје.

3. 5 Мој 32, 36: Величајте Бога нашега.

Тов 12,6: Благосиљајте Бога, хвалите га, и величајте, хвалите га пред свим живима због онога што је за вас учинио. Лепо је хвалити бога и узносити име његово: богобојажљиво разглашавати дела његова.

4. И дај нам удела и наслеђа са свима који Те се истински боје и држе заповести твоје, молитвама

Свете Богородице и свих Светих твојих. Јер Теби приличи свака слава, част и поклоњење, Оцу и Сину и Светоме Духу, сада и увек и у векове векова. Амин.

4. Пс 61,5: Јер ти, Боже чујеш завјете моје и дајеш му достојање онијех који поштују име твоје.

Пс 119,63: У јаједници сам са свима који се тебе боје и који чувају заповијести твоје.

Молитва пета:

1. Господе, Господе, Ти све држиш на пречистом длану своме, Ти све нас дуго трпиш, и тугујеш због наших зала.

1. Јона 4,2 б: Јер знах да си ти Бог милостив и жалостив, спор на гњев и обilan милосрђем и кајеш се ода зла.

2. Опомени се милосрђа свога и милости своје, посети нас добром својом.

2. Пс 106,4: Опомени ме се, Господе, по својој милости к народу својему: походи ме помоћу својом.

Пс 25,6: Опомени се милосрђа својега, Господе, и милости своје: јер су отако је вијека.

Молитва шеста. За ову молитву нисмо нашли места која би се могла узети као старозаветне основе.

Молитва седма:

1. Боже велики и вишњи, Ти једини имаш бесмртност, Ти живиш у светlosti неприступној:

1. Пс 104,1 б-2: Господе, Боже мој, велик си веома, обукао си се у величанство и красоту. Обукао си светlost као хаљину, разапео небо као шатор.

2. Ти си сву твар премудрошћу саздао.

2. Пс 104,24 б: Све си премудро створио: пуна је сва земља блага твојега.

3. Ти си одвојио светlost од tame, и сунце поставио да влада дању а месец и звезде да владају ноћу.

3. 1 Мој 1,4: И видје Бог светlost да је добра: и растави Бог светlost од tame

1 Мој 1,16: И створи Бог два видјела велика: видјело веће да управља даном, и видјело мање да управља ноћу, и звијезде.

Пс 104,19: Створио си мјесец да показује времена, сунце познаје запад свој.

4. Ти си удостојио нас грешне да и овога часа са исповешћу изађемо пред лице твоје

4. Пс 95,2: Изађимо пред лице његово с хвалом, у пјесмама покликнимо му.

5. И да Ти принесемо вечерње славославље. Ти сам човекољубиви Господе, учини да молитва наша изађе као кадило пред лице твоје.

5. Пс 141,2: Нек изађе молитва моја као кад пред лице твоје, дизање руку мојих као принос вечерњи.

6. И прими је као мирис миомира.

6. 2 Мој 30, 7-8: И нека кади на њему Арон кадом миомирисним: свако јутро нека кади када спреми жишке. И кад запали Арон жишке увече, нека кади: нека буде кад свагдашњи пред Господом од колјена до колјена вашега.

7. Подари нам мир ове вечери и ове ноћи, обуци нас у оружије светlosti.

8. Избави нас од страха ноћног и од свег што иде по тами.

7-8. Пс 91, 5-6: Нећеш се бояти страхоте ноћне, стријеле која лети дању, Помора, који иде по мраку, болести, која у подне мори.

9. И дај нам сан који си нам даровао ради одмора немоћи наше, ослобођен од сваког сањајења ђаволског, о Владико даваоче добра, да бисмо, пројети умиљењем, и на постельјама нашим помињали ноћу име твоје.

10. и просвећивани размишљањем о заповестима твојим

9-10. Пс 119, 143: Туга и невоља нађе ме, заповијести су твоје утјеха моја.

За то време прочита се наведени псалам и свештеник почиње са великим јектенијом:

1. У миру Господу се помолимо.
1. Пс 27,7: Чуј, Господе, глас
мој, тебе призвиљем, смиљу се
на ме и услиши ме.

2. За вишњи мир и спасење душа наших, Господу се помолимо

2. Ис 26,12: Господе нама
ћеш дати мир јер сва дјела наша
ти си нам учинио.

3. За мир свега света, за непо-
колебљивост светих Божијих црка-
ва, и сједињење свих, Господу се
помолимо.

3. Пс 29,11: Господ ће дати
силу народу својему, Господ ће
благословити народ свој миром.

4. За овај свети храм, и за оне
који са вером, побожношћу и стра-
хом Божијим улазе у њега, Господу се
помолимо.

4. Пс 84, 1-4: Како су мили
станови твоји, Господе над сила-
ма! Гине душа моја желећи у
дворе Господње: срце моје и ти-
јело моје отима се ка Богу живо-
ме. И птица находити кућу, и ла-
ствица гнијездо где леже птиће
своје, код олтара твојих. Господе
над силама, царе мој и Боже мој!
Благо онима који живе у дому
твом! Они те хвале без престан-
ка.

5. За овај град, за сваки град,
крај и оне који живе вером у њима,
Господу се помолимо

5. Пс 122,7: Нека буде мир
око зидова твојих, и честитост у
дворовима твојим! (Овде би мо-
гли ставити и горе наведене сти-
хове Пс 84, 1-4:).

Јер 29,7: И тражите добро
граду, у који вас преселих, и мо-
лите се за њ Господу, јер у добру
његову биће вама добро.

6. За благорастворење ваздуха,
за изобиље плодова земаљских и
времена мирна, Господу се помоли-
мо.

6. Пс 33,6-9: Речју Господњом
небеса се створише, и духом ус-
та Његовијег сва војска њихова.
Као у гомилу сабра воду морску,
и пропasti метну у спреме. Нек
се боји Господа сва земља, и нек
стрепи пред њим све што живи
васиљеној. Јер он рече и поста-
де: он заповједи, и показа се.

5. Мој 12,10: Него кад пријеђе-
те преко Јордана, и станете жи-
вљети у земљи коју вам даје Го-
спод Бог ваш да је наслиједите,
и смири вас од свијег непријате-
ља ваших унаоколо, те станете
живљети без страха.

7. За оне који плове, за путнике,
болеснике, паћенике и сужње, и за
њихово спасење, Господу се помо-
лимо

7. 1 Цар 8,36-38: Ти чуј с не-
ба, и опости гријех слугама
својим и народу својему Израи-
љу показав им пут добри којим
ће ходити, пусти дажд на земљу
своју, коју си дао народу својему
у нашљедство. Кад буде глад у
земљи, кад буде помор, суша,
медљика, скакавци, гусјенице,
или кад га притјесни непријатељ
његов у земљи његовој власти-
тој, или како год зло или кака
год болест. Сваку молбу и сваку
молитву, која буде од кога год
човјека или од свега народа тво-
јега Израиља, ко позна муку ср-
ца својега и подигне руке своје у
овом дому.

1 Цар 8,47-49: Ако се дозову
у земљи у коју буду одведені у
ропство, и обрате се и стану ти
се молити у земљи онијех који их
заробише. Тада чуј с неба, из
стана својега, молбу њихову и
молитву њихову, и подај им пра-
вицу.

8. Да нас избави од сваке нево-
ље, гњева, опасности и нужде, Го-
споду се помолимо

8. 1 Сам 26,24: И зато, ево
како је мени данас била драга
душа твоја, тако нека буде драга
душа моја пред Господом, и не-
ка ме избави из сваке невоље.

Пс 25,16: Погледај ме и сми-
љу се на ме, јер сам инокосан и
невољник.

Пс 31,9: Смиљу се на ме, Го-
споде: јер ме је туга, од јада из-
неможе око моје, душа моја и
срце моје.

Пс 4,1: Кад те зовем, чуј ме,
Боже, правдо моја! у тјескоби дај
ми простор: смиљу се на ме и
услиши молитву моју.

9. Заштити, спаси, помилуј и са-
чувај нас, Боже, благодаћу твојом.

9. 1 Дн 16,35: И реците: спа-
си нас, Боже спасења нашега, и
скупи нас и избави нас од наро-
да да славимо свето име твоје,
да се хвалимо твојом славом.

Пс 106,47: Спаси нас Господе
Боже наш, и покупи нас из не-
знабожаца, да славимо свето
име твоје, да се хвалимо твојом
славом.

Пс 109,26: Помози ми Госпо-
де Боже мој, спаси ме по мило-
сти својој.

Пс 25,20: Сачувај душу моју и
избави ме: не дај да се осрамо-
тим, јер се у тебе узdam.

Пс 140,4: Сачувај ме, Боже,
од руку безбожничких, од насиљ-
ника сакрани ме, који мисле да
поткину ноге моје.

После јектеније појци поју: (права
певница)

1. Господе, теби завапих, усли-
ши ме. Услиши ме, Господе.

Господе, теби завапих, услиши
ме. Чуј глас мога молења када те-
би вапијем. Услиши ме, Господе.

Друга певница наставља:

1. Нека се молитва моја усправи
пред тобом као кад, дизање мојих
руку као вечерња жртва. Услиши
ме, Господе.

1. Пс 141, 1-2: Господе, ви-
чем к теби, похити к мени, чуј
глас молења мојега, кад вичем к
теби. Нек изаје молитва моја
као кад пред лице твоје, дизање
руку мојих као принос вечерњи.

Пс 142,1: Гласом својим ка
Господу вичем, гласом својим
Господу се молим.

Затим појци поју стихире из ок-
тоиха и минеја заједно са стихови-
ма. Док су наизменично појање (про-
во старозаветних стихова па ново-
заветних стихира) означава да је
Стари Завет био припрема за Нови
Завет."

Како се најчешће узимају четири
стиха то ћемо их толико и навести:

1. Од јутарње страже до ноћи,
од јутарње страже нека се Израиљ
узда у Господу.

1. Пс 129,6: Душа ми се поу-
здала у Господа од јутарње страже
до ноћи: од јутарње страже
нека се Израиљ узда у Господа

2. Јер је милост у Господа и у
њега је обилно искупљење. И он ће
искупити Израиља од свих његових
безакоња.

2. Пс 129, 7-8: Јер је милост у
Господа и у њега је обилно иску-
пљење, и он ће искупити Израи-
ља од свих његових безакоња.

3. Хвалите Господа сви народи, похвалите га сви људи.

3. Пс 117, 1: Хвалите Господа сви народи, славите га сва племена

4. Јер се утврди његова милост на нама и истина Господња остаје довека.

4. Пс 117,2: Јер је велика милост његова к нама и истина Господња траје довојека. Алилуја.

У овом случају наводили смо стихове из Псалтира по преводу др Емилијана Чарнића, јер су и стихови дати по његовом преводу а све ради истицања повезаности стихова и Старог Завода, јер се код различитих превода то теже уочава.

За време појања стихова и стихира свештеник кади цео храм по реду. Кађење је без сумње старозаветног порекла. Тако видимо у скенији кадиони олтар на коме се смела приносити само кадиона жртва (види 2 Мој 30, 1-9).

По отпојаној последњој стихири појци певају слава и ниње па бого родичан.

Уколико вечерње има вход са кадионицом на слава отварају се Царске двери а на и ниње врши се вход. Када свештеник врши вход он говори молитву входа која гласи: (Наводићу реченицу по реченицу упоредо са старозаветним основама које се углавном налазе у 141 псалму).¹²

1. Увече, и ујутру и у подне хвалимо, благосиљамо, благодаримо и молимо се Теби.

1. Пс 55,17: Вечером и јутром и у подне тужим и уздишем и чуће глас мој.

2. Владико свих и човекољубиви Господе

3. Управи молитву нашу као кадило преда Те,

2-3. Пс 141,2а: Нека изађе молитва моја као кад пред лице твоје.

4. И не допусти да срца наша скрену у рђаве речи или рђаве помисли

4. Пс 141,4 а: Не дај срцу мојему да застрани на зле помисли да чини дјела безбожна с људима.

5. Него нас избави од свих који лове душе наше, јер су очи наше уперене у Тебе, Господе Господе,

5. Пс 141, 8-9: Али су к теби, Господе, Господе, управљене очи моје, у тебе се уздам, немој одбацити душу моју. Сачувай ме од замке, коју ми метнуше, од лукавства онијех, који чине безакоње.

Пс 94,22: Али је Господ моје пристаниште, и Бог је мој тврдо уточиште моје.

6. и у Тебе се надамо, немој нас посрамити Боже наш.

6. Пс 31,1: У тебе се, Господе, уздам: немој ме оставити под срамотом довојека, по правди својој избави ме.

Пс 32,22: Да буде милост твоја, Господе, на нама, као што се уздасмо у тебе.

Затим појци читају молитву Свете тихи.

Онда свештеник каже: Пазимо! Мир свима! Премудрост! Пазимо!

На то појци певају прокимен дана, који је у ствари стих из неког псалма.

На пример:

Понедељак: 1. Господ ће ме услишити, када га позовем.

и стих - Када га призвах, услыша ме Бог праведности моје.

1. Пс 142,1: Господе услиши молитву моју, саслушај моје молење у истини својој, услиши ме у својој праведности.

Уторак: 2. Твоја милост Господе, пратиће ме у све дане мојега живота.

и стих - Господ је мој пастир и ништа ми неће недостајати, на место где је младо зелено настаниће ме.

2. Пс 23, 1-2: Господ је пастир мој, ништа ми неће недостајати. На зеленој паши пасе ме, води ме на тиху воду.

Петак: 3. Боже, ти си мој заштитник мој и твоја милост ће ме срести

и стих - Отми ме од непријатеља мојих, Боже, и избави ме од оних који устају на мене.

3. Пс 70, 3-4: Буди ми Бог заштитник и сигурно место да ме спасеш, јер си ти моје утврђење и уточиште моје. Из грешничке руке избави ме, Боже мој, из руке безаконика и насиљника.

Субота: 4. Господ зацари се, у лепоту обуче се.

и први стих - Обуче се у силу и опаса се.

и други стих - Јер утврди васељену која се неће полуљати.

4. Пс 92,1: Господ се зацари, обуче се у красоту, обуче се Господ у силу и опаса се: јер утврди васељену, која се неће уздрати.

Ако је вечерње уочи празника читају се паримије - приче (одељци) из Старог Завета који представљају праслику одређеног новозаветног догађаја. На пример: на празник Св.

Димитрија читају се три паримије (Ис 63, 15-19; 64, 1-5; 8-9), (Јер 2,2-12), (Прем Сол 4,7-15).

После прокимена долази следећа молитва коју читају појци:

1. Удостоји нас, Господе, да овога вечера будемо сачувани од грешака. Благословен си, Господе, Боже отаца наших. Твоје име је вековима хваљено и прослављено. Амин.

Нека твоја милост, Господе, буде на нама онако како се уздасмо у тебе. Благословен си, Господе, научи ме наредбама својим. Благословен си, Господе, уразуми ме наредбама својим. Благословен си, Свети, просвети ме наредбама својим. Господе, твоја милост је вечна, не презри дела својих руку. Теби доликује хвала, теби доликује химна, слава доликује теби, Оцу и Сину и Светоме Духу, сада и у све векове. Амин.

1. Пс 32,22: Да буде милост твоја, Господе, на нама, као што се уздасмо у тебе.

Пс 119,12: Благословен си Господе! научи ме наредбама својим.

Пс 119,29: Пут лажни уклони од мене и закон свој даруј ми.

Пс 100,5: Јер је добар Господ: милост је његова увијек, и истина његова од колјена на колјено.

Пс 106,1: Хвалите Господа јер је добар јер је довојека милост његова.

Пс 65,1: У теби је уздање Боже, теби припада хвала на Сиону, и теби се извршују завјети.

Сада долази прозбена јектенија: наводићу само она места код којих сам нашао основу у Старом Завету).

1. Защитити, спаси, помилуј и сачувај нас, Боже, благодаћи твојом.

1. 1 Дн 16,35: И реците: спаси нас, Боже спасења нашега, и скупи нас и избави нас од народа да славимо свето име твоје, да се хвалимо твојом славом.

Пс 106,47: Спаси нас Господе Боже наш, и покупи нас из неизнаждача, да славимо свето име твоје, да се хвалимо твојом славом.

Пс 109,26: Помози ми Господе, Боже мој, спаси ме по милости својој.

Пс 25,20: Сачувай душу моју и избави ме: не дај да се осрамотим, јер се у тебе узdam.

Пс 140,4: Сачувай ме, Боже, од руку безбожничких, од насиљника сахрани ме, који мисле да поткину ноге моје.

2. Анђела мира, верног вођу, чувара душа и тела наших, од Господа молимо.

2. 2 Мој 23,20: Ево ја шаљем анђела својега пред тобом да те чува на путу, и да те одведе на место које сам ти приправио.

Ис 63,9: У свакој тузи њиховој он бјеше тужан, и анђео који је пред њим, спасе их. Љубави своје ради и милости своје ради он их избави, и подиже их и носи их све вријеме.

3. Крај живота нашега да буде хришћански, без бола, непостидан, миран, и да добар одговор дамо на Страшном Христовом суду, молимо.

3. Пс 7,10: Штит је мени у Бога, који чува оне који су права срца.

Јектенију свештеник завршава на уобичајен начин возгласом. Затим се окреће народу, благосиља и каже Мир свима.¹³ На то појци одговарају и духови твојему, затим се свештеник окреће ка олтару и каже: Главе своје Господу приклоните. И док појци певају велико Тебје Господи свештеник тихо чита молитву главоприклонења која гласи:

1. Господе Боже наш, Ти си приклонио небеса и сишао

1. Пс 18,9: Сави небеса и сиће. Мрак бјеше под ногама његовијем.

Пс 144,5: Господе! савији небеса своја, и сиђи: дотакни се гора, и задимиће се.

2. ради спасења рода човечијега, погледај на слуге своје и на наслеђе своје, јер Теби страшноме и човекољубивоме Судији, твоје слуге приклониште главе и своје вратове сагнуше, не очекујући од људи помоћи, него чекајући милост твоју и очекујући спасење твоје, сачував их у свако време, и ове вечери, и наступајуће ноћи, од свакога непријатеља, од свакога противнога дејства ђаволскога,

3. од сујетних помисли и злих сећања.

2-3. Пс 94,11: Господ зна мисли људима како су ништавне.

Ову молитву свештеник завршава возгласом:

Нека је благословена и прослављена моћ царства твога, Оца и Сина и Светога Духа, сада и увек и у векове векова. Иначе, ова молитва према мишљењу професора Аранца води своје порекло из Аронове молитве и благосиљања изложених у 4 Мој 6,22-27.¹⁴

После ове молитве свештеник улази у олтар, а појци певају стихире стиховиње, па слава и ниње и затим богословичан (овде се поју литијске стихире ако их има).

Затим долази молитва Св. Симеона Богопримца:

1. Сад отпушташ с миром свога служитеља, Владико, по речи својој, јер су очи моје виделе спасење твоје, које си припремио пред свим народима, светлост за просвећење многобожаца и славу твога народа Израиља.

1. Ис 40,5: И јавиће се слава Господња и свако ће тијело видјети: јер уста Господња говорише.

Ис 52,10: Загали Господ свetu мишицу своју пред свијем народима, да виде сви крајеви земаљски спасење Бога нашега.

Ис 49,6 б: Него те учиних видјелом народима да будеш моје спасење до крајева земаљских.

Ис 46,13: Приближих правду своју, није далеко, и спасење моје неће одоцнити, јер ћу у Сиона поставити спасење, у Израиљу славу своју.

2. Трисвето

2. Ис. 6,3: И викаху један другоме говорећи: свет, свет, свет је Господ над војскама: пуна је сва земља славе његове.

Пс 99,9: Узвишујте Господа Бога нашега, и клањајте се на светој гори његовој јер је свет Господ Бог наш.

Слава, и сада.

3. Пресвета Тројице смиљу се на нас. Господе очисти наше грехе. Владико опрости безакоња наша. Свети посети и исцели немоћи наше, имена твога ради.

Господе помилуј (три пута).

3. 3 Мој 11,44: Јер ја сам Господ Бог ваш: зато се освећујте и будите свети: јер сам ја свет: и немојте се скврнити ничим што пуже по земљи.

Ис 64,9: Господе, не гњеви се веома, и не помињи довијека бе-закоње: ево, погледај: ми смо сви твој народ.

Пс 41,4: Ја вичем: Господе! смиљу се на ме, исцијели душу моју, сагријеших ти.

Слава, и сада. Оче наш.

Затим се поје тролар дана па слава и сада и богословичан - то су такозвани отпусни тролари а после њих долази јектенија: Поменућемо само прву прозбу јер се код осталих старозаветне основе теже уочавају:

1. Помилуј нас, Боже по великој милости својој, молимо Ти се, услиши и помилуј

1. Пс 123,3: Смиљу се на нас, Господе, смиљу се на нас, јер смо се довољно напатили спомете.

Пс 51,1: Смиљу се на ме, Боже, по милости својој, и по великој доброти својој очисти безакоње моје.

Пс 145,7: Хвалићу велику доброту твоју и правду твоју пјеваће.

Потом свештеник каже: Премудрост.

Појци одговарају: Оче благослови.

Свештеник: Благословен је Христос Бог наш свагда сада и увек и у векове векова.

Појци: Амин. Утврди, Боже свету православну веру православних хришћана у векове векова.

Свештеник: Пресвета Богородице спаси нас.

Појци: 1. Часнију од херувима...

1. Пс 54,17: Учинићу да се не заборавља име твоје од колјена на колјено: потом ће те славити народи вавијек вјека.

Свештеник: Слава Теби, Христе Боже, надо наша, слава Теби.

Појци: Слава Оцу и Сину и Светом Духу, и сада и увек и у све векове. Амин.

Господе помилуј (три пута), оче благослови.

Свештеник говори отпуст и тиме се вечерње богослужење завршава. ■

Рајко Стефановић, Ђакон

НАПОМЕНЕ

9 Служба штесног рођења Господа и Спаситеља нашеђа Исуса Христу, превео мр Ненад Ристовић, Крагујевац 2000, 38.

10 Михаил Аранџ, О.И., Как Молись Богу древние византийцы, Ленинградская Духовная Академия 1979, 35

11 Михаил Скабаланович, Тумачење штитика, књ. 1, 82.

12 Михаил Аранџ, Как Молись Богу, 42

13 По библијској терминологији појам мир означава и спасење. Због тога је ово веома важан моменат на овом и сваком другом богослужењу, где свештеник на овај начин благосиља народ, јер то означава даривање мира - спасења од Бога преко свештеника. Види: Михаил Скабаланович, Тумачење штитика, књ 1, 112.

14 Михаил Аранџ, Как Молись Богу, 43.

иконографске странице

Теологија икона

Сликање Господа Исуса Христа

Yпрвим данима хришћанства захтев да се Христос прикаже ликовно није толико форсiran од хришћана јудејског порекла, јер су они васпитавани по Мојсијевом закону који је забрањивао сликати лик Божји. У том духу васпитани јудео-хришћани су Христа приказивали символички или знаком крста као символом његовог недужног страдања или монограмом његовог имена. У најједноставнијој форми његов се монограм састојао од три грчка слова ΙΧΡ=Ι (сус), ΧΡ (истос), а некад су овом монограму придавана слова: Α ω

Монограм је имао и облик ХРС=ХР (истос) С (отир). Христос је приказиван не само грчким него и латинским монограмом. Тако је Христос приказиван са монограмом састављеним од три латинска слова I. H. S. = I (esus) H (ominus) S (alvator).

Хришћани грчког и римског порекла, „паганохришћани“, који су навикнути да у својој старој вери гледају божанства ликовно приказана, ове су симболе Христовог лика приказивали сликама символичког значења. Тако је слика рибе представљала Христа, пошто сва слова ове именице означавају на грчком Спаситеља света, тј. ИНТИС=Исус Христос теу Иос Сотир. Сличном јањета такође је приказиван Христос као и сликом Орфеја и добrog пастира која је била најомиљенија међу хришћанима грчког и римског порекла. На овој слици приказан је Христос ликом младића како враћа заблуделу овцу, носећи је на плећима. Потошто се тај лик налазио у катакомбама, овакав се лик Христов назива катакомбални лик Христа (Фиг. 1).

Фиг. 1

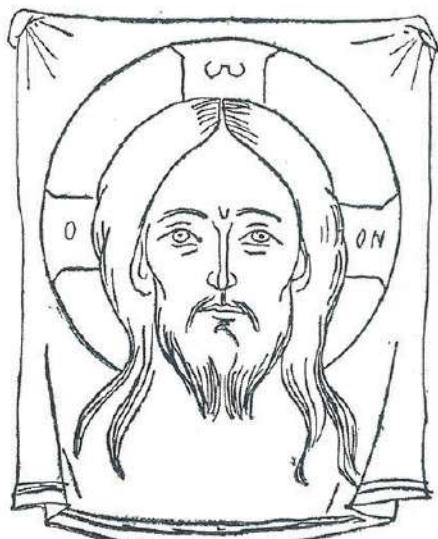
Римљани и Грци су све више прилагали Христовом учењу, и тиме су у цркву уносили све више грчко-римског духа који се није задовољавао символичким сликама Спаситеља већ су захтевали његов прави лик, тако да, према писању Aelins Lambredins-a, Христов лик се налазио у домаћем храму цара Александра Северуса поред ликова античких божанстава. Како је изгледао лик Христа из ових првих векова хришћанства, немамо одређену слику. Чак и црквени оци у схватању лица Христовог имају различит став у то време. Тако св. Јустин, Климент Александријски и Тертулијан, стојећи на становништу излагања пророка Исаје, уче да је Христос био ружна лика и малог раста и бедног изгледа.

Ориген, пак, сходно своме учењу, сматра да одређени телесни лик Христов није ни постојао, већ га је свако видео онаквог како је његовом појму Христа Исусов лик одговарао. Свети Иринеј Лионски у својим списима наводи да су гностици поседовали слику Христову, за коју су тврдили да ју је Пилат дао сликати и није искључено да је та гностичка слика Христова баш она коју је Александар Северус поседовао у своме домаћем храму.

Од времена Константина Великог слике Христове постaju бројније у цркви. Свети Григорије Ниски напомиње у својим списима о сликама лика Христовог, а Блажени Августин напомиње да су сликања лица Христовог у то време још различита. Из тога се види да у другој половини IV века црква још није имала један јединствен тип лица Христовог. Несторијанско и Еутихијево погрешно учење о (двема) природама у Христу онемогућила је цркви да створи у уметности тип Христовог лика. Тек по осуди ових двеју христолошких јереси, црква и уметници добили су могућност да без икаквог страха сликају лик Христов. Услед оваквог одушевљења за сликарство у цркви, почео се јављати захтев у црквену јавности за правим, истинитим ликом Христовим.¹ Од тада постојећих Христових ликова, црква је прихватила два типа Христовог лика и то она која воде порекло од лица неурађеног људском руком већ отиснутог од самог Христа а то је такозвани НЕРУКОТВОРЕНИ ОБРАЗ. Казивање о отиску лица Христовог кога је Спаситељ послao кнезу Авгару излаже Јевсевије у IV столећу. По том издању, оболели кнез Авгар замолио је Христа да му дође и помогне. Христос, будући спречен да дође, пошаље кнезу Авгару

отисак свога лика на убрusu. Кнез Авгар додирнувши овај лик, оздравио је. Апостол Тадеј је доцније дошао у Едесу и покрстио Авгара. Овај „нерукотворени образ“ био је драгоцен светиња града Едесе који је постао место ходочашћа. Године 944. овај се убрus Авгаров свечано пренесе у Цариград, где је под именом - Менделјон - обожаван. Крсташка војска је овај нерукотворени образ опљачкала и однела на запад 1204. године и о даљој историји његовој мишљења научника су различита. Казивање о убрusu Авгаровом помиње у VI веку Евагрије, а свети Дамаскин у VIII веку.

На овом лицу (отиску) Христос се појављује безболног лика пун величанственог мира, без трновог венца на глави, дуге раздељене и таласасте косе и раздвојене браде. Овај Авгаров тип Христа постао је доминантан у цркви, нарочито на истоку и назива се у иконографији византијски тип, мозаички тип или салватор тип (Фиг. 2).

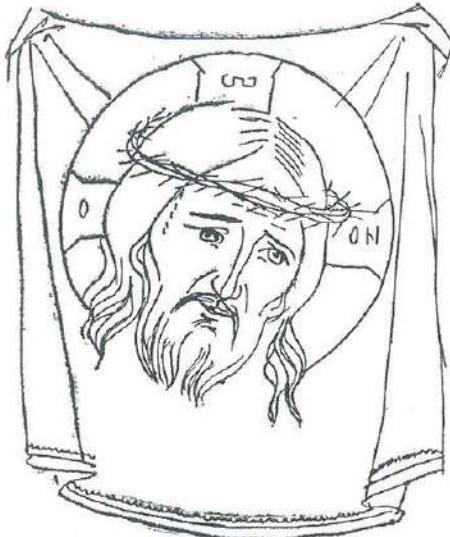

Фиг. 2

Други тип лица Христова ког је црква усвојила јесте лик Вероникиног убрusa, у позадини овог лица леже казивања о његовом пореклу. По првом излагању, које је из VIII века, тврди се да се отиснути лик Христа налазио на његовој хаљини. Поводом чега је Христос отиснуо свој лик на хаљини, и како је дошао у посед Веронике легенда не казује. Оболели цар Тиберије, чувши за овај чудотворни лик, позове Веронику у Рим да донесе отиснути лик Христов, од чијег додира Тиберије оздрави. Маријус Скотус наводи да је Христос отиснуо свој лик и дао га Вероники, а Вернер из Нидерхajма из XII века говори

како је, по наручбини Веронике, јеванђелист Лука три пута безуспешно сликао Христа. Тада се Христос сажалио, дошао у дом Веронике и после обреда оправа руке и убрисао о пешкир и отиснуо свој лик на њега, па га Вероники поклонио. Трећа верзија о Вероникином лицу Христа говори да је Вероника поднела Христу убрус на његовом мукотрпном путу на Голготу да обрише зној и крв са лица и том приликом на убрусу је остало лик Христов (Фиг. 3).

Фиг. 3

Овај Вероника-тип Христова лика карактеристичан је по томе што има на глави трнов венац а у лицу израз бола. Овај тип лица сликан је много у цркви на западу и дошао је до врхунца свог карактеристичног израза у слици - *Ecce homo*.

Тек што се у цркви формирао лик Христа на основу нерукотвореног образа као „*vera icon*“ дошло је иконоборство које се завршило најзад победом икона. Нарочиту заслугу у овој борби имали су теологи, оци цркве Јован Дамаскин и Теодор Студит који су ревносно радили да иконе доктматски поставе, а за то им је послужило „*Очовековљење Христово*“⁴². Став цркве према сликању и поштовању иконе износи се на завршетку иконописног приручника *Ерминије*³ и гласи:

„Сликање светих икона узели смо не само од светих отаца него и од светих апостола па чак и од самог Христа... Ми сликамо Христа на икони као човека, јер се он јавио на земљи и живео са људима (Варух 3), поставши правим човеком као и ми осим греха, сликамо и беспочетног Оца као у „стар. данима“, сагласно вијесњу пророка Данила (гл. 7), а сликамо и Духа Светога у виду голуба како се он јавио на Јордану; сликамо и Богомајку и све свете, а свима тим иконама поклањамо се релативно а не услужно тј. не говоримо да је то сам Христос или сама Богомајка или сам Свети који је насликан на икони, већ оно поштова-

ње које дајемо икони подајемо пра типу тј. ономе кога нам она представља. Ако икона, којој се ми поклањамо, представља Христа то ону част коју њој дајемо одајемо Христу Сину Божијему који седи с десне стране на престолу у висинама; видећи га на икони као распетог, тога часта размишљамо како је Син Божији сишао с небеса, овалпотио се од Ђеве Марије и умро на крсту да би нас избавио од греха и ропства ћаволу и да би ослободио Адама и род његов из мрачног ада и повратио у његово раније отачество. Ми се не клањамо бојама и уметничком извођењу како клевећу непријатељи наше цркве већ Господу нашем Исусу Христу који је на небесима. Дакле, поштовање иконе прелази на пралик, вели св. Василије... Гледајући такође на икону Богомајке ми се сећамо да је Пресвета Ђевојка примила од Бога такву благодат што је постала мајком Сина Божјег и од рођења, у рођењу и по рођењу остала девојка. Ово говоримо о иконама свију светих тј. гледајући слику првомученика одмах се сетимо да је тај светитељ био човек сличан на ма, али је својим трпљењем победио мучитеље, изобличио идопоклонство, а истинитост вере хришћанске потврдио својом крвљу. Ово кажемо и о иконама светитеља и преподобних мужева и жена. Уопште видећи на икони лик светог одмах се сетимо његовог дела, узносећи свој ум пралику и приносећи Богу благодарност зато што му је дао снагу да учини такве подвиге и утврди православље.

Тако ми са правом сликамо свете иконе и поштујемо их. А противницима и хулитељима овога учења анатема.“

С обзиром на приговоре непријатеља икона црква је сад заузела један одређенији став према сликарству и ставила му ограничење у сликању лика Христовог и осталих светитеља, реципирајући византијски тип Христовог лика као једини лик Христа који је, независно од уметникове фантазије, био у цеој цркви средњег века доминантан. Сада у оваквој ситуацији, срећној по сликарку уметност, развила се једна специјална врста сликарства на дрвеним таблама, названа икона, а инспирисана уметношћу орента и грчко-египатских мумија-портрета II и III века наше ере. У оваквом погодном стању развила се иконографска уметност толико да је оформила и своје теме како се има који светитељ насликати, како се почиње слиकати икона, како се постаје иконограф и каквим режимом живота има иконописац да живи.

Тако после полагања пријемног испита, кандидат је одвођен пред икону Богородице Одигитрије где се обављало молење над њим. После возгласа „Благословен Бог наш... Цар је небесни, и после Богородична... безмолвнаја уста нечастивих и тропара Преображењу Господњем“, прекрсти се глава кан-

дидату крстообразно, возгласи свештеник „Господу помолимса“ и над њим свештеник прочита следећу молитву:

„Господе Исусе Христе Боже наш који си неописан по бићу Божанском, а ради спасеља људи у последње дане од Девојке Богородице Марије неисказано овалпотио си се и смиловао се тако у телу да будеш описан, који си лик твога пречистога лица отисну на светом убрусу и њиме болест кнеза Авгара излечио, душу његову просветио да сазна правога нашег Бога, који си Духом Светим поучио твог божанског апостола и јеванђелисту Луку да наслика лик Пречисте Твоје мајке како те држи као Младенца у наручју.“

Сам Владико, Боже свега, просвети и уразуми душу, срце и ум слуге Твога (име) и упути руке његове да без грешке и одлично наслика живот твој, Пречисте мајке Твоје и свих светих у славу Твоју ради украсења и благојепија свете Твоје цркве и за опроштај свију који се духовно клањају светим иконама и с поштовањем их целивају те поштовање пралику одају. Избави га од сваког ћаволског нападаја када упражњава заповеди Твоје, молитвама Свете Мајке Твоје, светог и славног апостола и јеванђелисте Луке и свих светих, Амин.“

Затим долази сугуба јектенија и отпуст а потом се кандидату одобравају самостални иконографски радови.

Постепено се формирао и начин живота самог иконографа тако да Ченино Ченини⁴, говорећи како треба да се понаша онај који хоће да има успеха у сликарском раду, вели:

„Ви који нежност духа носите до љубави према врлинама и ви који се определјујете за уметност почните тиме што ћете обући ово одело: љубав, веру, послушност и стрпљивост. Најраније што можете ставите се под вођство једног мајстора и учитеља па напустите га најкасније што можете.“ А говорећи о режиму студија и живота вели: „Свој живот треба тако да уредиш као да студираш теологију, филозофију или неку другу науку употребљавајући умерено јело и пиће. Два пута дневно је доста јести и треба да се задовољиш тестима и лаким вином. Старај се да избегаваш да оптерећујеш руку као да бацаш камење, тегове од гвожђа и било сваку другу ствар која шкоди руци и чини да она дрхти...“

У време после победе над иконоборством постепено се формирало и учење о лицу Христа и осталих светитеља, тако да по излагању Германа, патријарха цариградског о цртама лица и изгледу тела Господа, по предању очевидаца, гласи овако:

„Богољудско тело Господа нашега високо је три рифа. Глава мало наклоњена. Лице изражава кротост. Правилне и лепе његове обрве састављене су, очи пријатне, нос правилан, боја лица пшенична, коса на глави валовита и ма-

ло смеђа брада није сасвим црна. Прсти Његових пречистих руку дуги су и правилни. Уопште личи на своју Мајку којој је себи створио живо и савршено људско биће.“

После победе над иконоборством настало је процват иконографије у којој се формирало више врста икона Христових, али свуда са истим ликом, тако да имамо икону Христа Пантократора, икону Христа „Љуто око“, Христос Емануел, итд.

ХРИСТОС ПАНТОКРАТОР

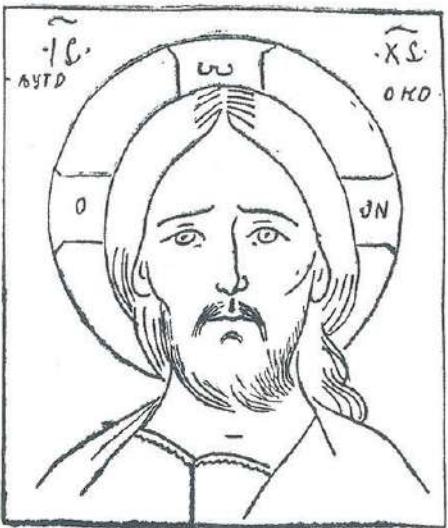
Пантократор је икона на којој је Христос приказан или како стоји или како седи на свечаном трону са пурпурним јастуком, фронтално окренут са отвореним Јеванђељем у левој руци а десном руком благосиља (Фиг. 4).

Фиг. 4

ХРИСТОС „ЉУТО ОКО“ - Срди- то око, гневно око

То је икона на којој је лик Христов приказан у виду портрета главе до плена. Христос је приказан оштргог погледа у смислу праведног и неумитног судије (Фиг. 5).

Фиг. 5

ДЕИСИС

То је веома свечана - репрезентативна икона Христа Пантократора а тема је за ову илустрацију узета из Псалма 45, 10. Христос седи на богатом укraшеном престолу пун узвишености и достојанства. Под њим је пурпурни јастук, десном руком благосиља а у левој држи отворено Јеванђеље. Са десне стране престола стоји полупрофилно Пресвета Богородица са једном руком испруженом у молитвеном гесту а у другој руци држи хартију са текстом молитве која гласи:

Беспочекани Сине и Речи Бога Живога, који си се од Оца родио и не оделивши се од Њега већ увек са Њим пребиваши, који си се у йоследња времена од мене ошеловио без семена и несхватљиво, ојросиши грехе оних који Ти се обраћају искуни майнеринско молење.

Са десне стране престола стоји свети Јован Претеча такође полупрофилно са десном руком у гесту молитве, а у левој руци држи хартију на којој пише овај текст:

И ја Владико, са гласом Майнере Твоје сједињујем глас Претече Твоја са онима које си искушио чесном крвљу, распевши се на крсту и био невино заклан са њима се ојеш примири благојеробна Речи човекољубља ради. (Фиг. 6).

Фиг. 6

ЕМАНУЕЛ

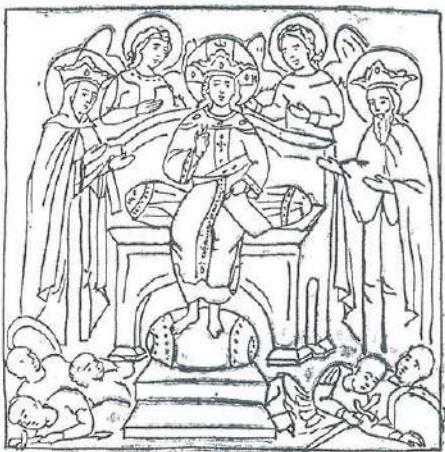
Христова икона на којој је Христос (према речима Исаје 7, 14) приказан као дечко сличан катакомбалном Христу. Ова икона има тенденцију да прикаже преегзистентни Логос - Христа који постоји пре свих векова и светова. На овој икони дечак Христос благосиља са обе руке, округле је главе која има уредну мало коврџаву косу, високо чело, наглашене подигнуте обрве и ведар поглед очију (Фиг. 7).

Фиг. 7

БОЖИЈА ПРЕМУДРОСТ

Икона слична Деисис икони а представља илустрацију текста из Псалма 111. На овој икони приказан је Христос симболички у лицу анђела, ватрене боје у царском оделу са круном на глави и мачем у руци како седи на престолу. Испред престола насликаны су ратници као леже са мачевима што илуструје: „Страх Господњи је почетак знања“. Оружје војника не може ништа против мудрости Божије која из пуноће духа учи, али оно симболише мач Христов који уме да казни. Богородица и свети Јован Претеча такође стоје десно и лево од Христа са крунама на глави (Фиг. 8).

Фиг. 8

НЕДРЕМЉИВО ОКО

То је икона која такође приказује преегзистентни Логос а приказује Христа према речима Псалма 121,4, које означавају одмор Христа на путу при бегству за Египат. На овој илустрацији Младенац Христос спава на земљи подбочивши главу десном руком. Са десне стране стоји Пресвета Богородица молитвено наклоњена према њему. Са леве стране стоји свети архангел Михаило наклоњен ка Христу Младенцу, држећи у рукама крст, атрибут његовог невиног страдања. Читава композиција одиграва се у пејсажу са дрвећем и фантастичним птицама. Сегмент мандорле при врху

иконе означава присуност Божанства, а све скупа овој реткој икони даје прекрасну мирноћу и поезију (Фиг. 9).

Фиг. 9

ТРИЈУМФ ХРИСТА - „ИМЖЕ ВСЈА БИША“

Једна од веома ретких икона Спаситељевих. На овој композицији приказан је Бог Отац седам пута, у златном ауреолу, у белом оделу, благосиљајући са обе руке. Поред ауреола приказана су стварања Божија за сваки дан а седми дан приказан је Бог Отац у ауреолу двоструко украшеном, са симболима јеванђелиста и хијерархијом анђела.

На свим поменутим иконама Христов лик увек мора бити исти и мора имати око главе ауреол у који се упише крст и у њему се упишу грчка слова: **Ѡ** и, што значи: *ја сам онај који јести*. Бог је тако назвао себе када се јавио Мојсију Боговидцу кад га је видео у кућини. Ова се слова пишу овако: на десној страни ауреола - **Ѡ** -, горе - **Ѡ** - а лево - **и** -. На свакој Христовој икони лево и десно од ауреола у висини очију напише се монограм Христов **ІС-ХС**, а испод тога напише се и назив иконе Емануил, Пантократор, Спаситељ, Животодавац...

Кад се слика Христос у моменту другог доласка, напише се: *Праведни судија*.

Кад се слика распети Христос, напише се: *Цар славе*.

Кад се слика као архијереј, напише се *Цар царева и Велики архијереј*.

Кад се слика како носи крст: „*Гле, Јагње Божије узима грехе света*“.

Христос се слика најчешће са отвореним Јеванђељем на коме се испише различити текст, што зависи од типа иконе. Тако на отвореном Јеванђељу на икони Христа Пантократора напише се текст:

„*Ја сам светлоси свetu, ко иде за мном неће ходити по шами нега ће имати светлоси живоћа*“ (Јов. 8, 12).

На Јеванђељу Спаситеља напише се текст:

„*Научиште се од мене, јер ја сам крошак и смирен у срцу и наћи ћеште љокој душама вашим*“ (Мат. 11, 29).

На Јеванђељу иконе Животодавца напише се текст:

„*Ја сам хлеб живи који сиђе с неба*“ (Јов. 6, 51).

На Јеванђељу иконе Великог Совјета Анђела напише се текст:

„*Ја од Бога изиђох и дођох, јер не дођох само од себе, него ме Он љосла*“ (Јов. 8, 42).

На Јеванђељу иконе Емануила напише се:

„*Дух Господњи је на мени и збољ ћоша ме љомаза*“ (Исаја).

На Јеванђељу иконе Христа Архијереја напише се текст:

„*Ја сам Пасијир добри душу своју ћопажем за овце*“ (Јов. 10, 11).

Ако се Христос слика у Сабору бесплотних сила, на отвореном Јеванђељу напишу се речи:

„*Видех сојону како ћада с неба као муња*“ (Лк. 10, 18).

Кад се слика међу пророцима, на Јеванђељу се напише:

„*Ко ћрима ћророка у име ћророчкоја ћлайу ћророчку ћримиће*“ (Мат. 10, 18).

Кад се Христос слика међу апостолима, на Јеванђељу му се напише текст:

„*Ето дајем вам власић да с пајеше на змију и на шкорпију и на сву силу ћаволску*“.

Ако се Христос слика међу мученицима, напише се на Јеванђељу:

„*Ко ме ћризна међу људима и ја ћу њега ћризнани ћред Оцем мојим*“.

Кад се Христос слика међу преподобнима, на Јеванђељу му се напише текст:

„*Дођиште код мене сви уморни и ојперећени и ја ћу вас одморити*“.

Ако се Христос слика међу бесребреницима, тада му се на Јеванђељу напише:

„*Болне исцељујиш, ћрокажене чистиши, бесе изгониш, бесилатино ћримиш, бесилатино и дајеш*“ ■

Никодим Бркић, протосинђел

НАПОМЕНЕ

1. У своје време још сама званична црква, тј. епископат, ослободила је се старозаветног схватања и тражила у иконографији приказивање правог лица Христовог што се види из 82. Правила Трулског васељенског сабора који гласи:

„На неким сликама светих икона најртано је јагње, на које прстом показује Претеча, и које је узето као знак благодати, показујући нам кроз закон право Јагње, Христа Бога нашега. Али колико ми поштујемо старе слике и сјени које су цркви предане, као знакове и знамење истине, првенствено ипак дајемо благодати и истини, признавајући истину за испуњење закона. Да дакле и живописном вјештином приказано буде пред свачијим очима оно, што је извршено, наређујемо“.

Каленићки деисис

јемо, да се од сада на иконама има стављати уместо некадашњег Јагњета, по човечијој природи, слика Јагњета, које је узело на себе грехове света, Христа Бога нашега, како би се тиме мотрећи смирење Бога Слова узбудила у нама успомена о животу Његовом у телу, Његовим страдањима и Спаситељевој смрти, искупљењу свете које се њим извршило.“

Дакле, види се да и у IV веку још увек је трајао јак утицај старозаветног схватања о ликовној уметности у религији, тј. забрањивање приказивања лица Божијег људским ликом већ само символички. Према томе, није символичко сликарство у првим данма хришћанства настало као резултат гоњења хришћана од римских власти, као што се у неким стандардним уџбеницима излаже. Наивно је претпоставити да полиција једне тако велике и организоване империје као што је била римска не би могла одгнетнути и ући у траг символичким сликама и њиховим поклоницима. Вероватно да ће овакав мој став наићи код већине теолога и на изненађење.

2. Пошто је на Седмом васељенском сабору разјашњено хришћанско учење о светим иконама и оповргнуто противно иконоборачко учење, на седмој седници, после прочитања Никео-цариградског символа и потврде свега што се на пређашњим саборима закључило, оци овога сабора, на коме су били заступљени представници и са истока и запада, формулишу на овом Сабору *Догмат о поштовању икона*, који на српском језику гласи:

„Не допуштајући никакве новине, ми чувамо сва црквена предања, која су се било кроз писмо, било без писма, утврдила; а једно између таквих је живописно цртање икона, које је сугласно са историјом Еванђелске проповједи, и служи потврdom, да је Бог Слово истинито, а не само привидно постао човеком, и нама је то на корист. Јер оне ствари, које једна на другу указују, очито је да се међусобно једна са другом и доказују. Пошто је то тако, ступајући као по царском путу, и следећи богочревитом учењу светих Отаца наших и предању Посвудне Цркве (а знамо, да у њој Дух Свети станује), са пуним поуздањем и марљивошћу установљујемо: на овај начин, као слика Часног и Животворног Крста исто се тако на зидовима и даскама, по кућама и на путевима часне и свете иконе, биле оне изведене у бојама, или мозаички, или из друге какве прикладне материје, и то иконе колико Господа и Бога и Спаситеља нашега Исуса Христа, толико и непорочне Владичице наше Свете Богородице, часних Ангела и свију светих и блажених људи. Јер чиме се чешће они на иконама насликаны виде, тиме

ће се живље код дотичних, који на њих гледају, узбудити успомена и чежња к њиховом прототипу, целиваће их и одаваће им разборито поштовање -али не оно пуно поклоњење, које п вери нашој припада јединој Божанственој природи него ће им се одавати част на онај начин, као што се одаје слици Часног и Животворног Крста, светим Евангелијима и осталим свештеним предметима, приносећи им наиме тамјан и свеће, као што је то у древних благочестивих обичај био. При чему част која се одаје икони, прелази на прототип њезин и који штује икону, штује лице, које је на њој насликано. Таквим ће се начином утврдити учење светих Отаца наших, то јест, предање Посвудне Цркве која је од једног до другог краја света примила Евангелије.“ (Познати су и новији преводи овог Догмата, прим. прир.)

Списи које су присталице иконоборства написали, одлуком Седмог васељенског сабора били су склоњени од јавности. О томе Девето правило Седмог васељенског сабора гласи:

„Све детињасте басне, и безумне игре, и лажни списи, што су издани били противу часних икона, морају бити предани у Цариградску епископију да се спреме с другим јеретичким књигама. Нађе ли се пак неко да их крије, нека се свргне ако је епископ, или презвитер, или ђакон, и нека се одлучи ако је световњак или калуђер.“

3. „Позната Ерминија или Поука о живописној уметности коју је саставио јеромонах и живописац Дионисије Фиурноаграфијот (Дионисије из Фурне, 1701-1733), који је сабрао и изложио предања панселиновске школе, почиње уводом у коме аутор обја-

шњава своје осећање духовне одговорности које га је побудило да састави овај приручник: сам приручник даје тачне поуке у вези са целим развојем иконописања, почињући од повлачења црта при копирању, припреме угља, лепка и гипса, гипсовања икона, подебљавања венца на иконама, гипсовања иконостаса, припреме пулепента, позлате икона и иконостаса, припреме санкира, ворхења, мазања руменилом, довршавања одежде и тако даље, и тако даље, припреме различитих боја, показивања пропорција људског тела, подробних упутстава зидописне технике, упутства како треба обновити иконе и тако даље; затим, даље, у вези са иконописним изворником где се подробно прича како се компонују слике старозаветне историје, са укључивањем овамо грчких филозофа; даље, то исто у односу на Нови завет са укључењем прича о другом доласку из Апокалипсе; даље, празника Богородичних, акатиста, апостола и осталих светих, црквеносторијских празника, мучеништва и поучних слика и, најзад, упута о композицији црквеног зидног сликарства, као целине, то јест где и шта треба да се представи у цркви ове или оне архитектуре. Поука се завршава догматским разјашњењима иконописа, излагањем црквених предања о изгледу лица Спаситеља и Богородице, са упутством како се представља рука која благосиља и шта треба да се напише на овој или оној свештеној композицији.“ Нап. прир., према: Павле А. Флоренски, *Иконостас*, Граџац, мај-октобар 1988, Чачак, са руског превео Димитрије Калезић.

4. Ченино Ченини, аутор траката о сликарству на основу Ђотовог дела.

СЛУЖЕЊА, ПОСЕТЕ И ПРИЈЕМИ ЕПИСКОПА ШУМАДИЈСКОГ САВЕ ОД 1. ЈАНУАРА ДО 1. МАРТА 2001. ГОДИНЕ

Његово преосвештенство епископ шумадијски Г. др Сава благоизволео је:

ЈАНУАР

6. јануар - Бадњи дан:

Учествовати на божићном вечерњу у *Старој цркви* у Крагујевцу.

Служити бденије у *Саборној цркви* у Крагујевцу.

7. јануар - Божић:

Служити литургију у *Саборној цркви* у Крагујевцу.

8. јануар - Други дан Божића:

Служити литургију у храму *Св. великомученика Пантелејмона* у Крагујевцу - Станови.

9. јануар - Трећи дан Божића:

Служити литургију у храму *Св. Саве* у Крагујевцу.

Примити Њихова преосвештенства епископе браничевског Г. др Игњатија и захумско-херцеговачког Г. Григорија.

14. јануар - Обрезање Господње:

Служити литургију у *Саборној цркви* у Крагујевцу.

Примити Његово преосвештенство епископа бачког Г. др Иринеја.

15. јануар:

Посетити Његово преосвештенство епископа врањског Г. Паҳомија.

16. јануар:

Учествовати у разговорима са представницима тзв. Македонске православне цркве.

17. јануар:

Посетити манастире *Св. Наума, Калишиће* и *Јанковац*, а такође и храмове *Св. Софије* и *Св. Климентија* у Охриду, храм *Св. Димитрија* у Битољу и *Марков манастир*.

18. јануар - Крстовдан:

Служити литургију и извршити велико водоосвећење у *Старој цркви* у Крагујевцу.

Служити бденије у *Саборној цркви* у Крагујевцу.

19. јануар - Богојављење:

Служити литургију и извршити велико освећење воде у Саборној цркви у Крагујевцу.

20. јануар - Свети Јован Крститељ:

Осветити нову капелу *Св. цара Константина и царице Јелене* у манастиру *Дивосавину*, служити литургију и пресећи славски колач деци у Дому *Св. Јована Крститеља* у манастиру *Дивосавину*.

23. јануар:

Примити министра просвете др Гашу Кнежевића и др Војислава Миловановића, протонеимара храма *Св. Саве* у Београду.

24. јануар:

Служити опело монахињи Магдалини, сестри манастира Грнчарице.

25. јануар:

Служити помен др Димитрију Ђурђевићу у Крагујевцу. Осветити зграду Основне школе „Мирко Јовановић“ у Крагујевцу.

26. јануар:

Осветити нову зграду Друге гимназије у Крагујевцу.

27. јануар - Свети Сава:

Служити литургију у *Саборној цркви* у Крагујевцу. Пререзати славски колач у Првој крагујевачкој гимназији.

Пререзати славски колач у другој крагујевачкој гимназији. Учествовати у Светосавској академији у Крагујевцу.

30. јануар:

Посетити Богословију *Св. Јована Златоустог* у Крагујевцу.

Посетити храм *Св. Три Јерарха* (у изградњи) у Тополи.

Црква Св. Климентија у Охриду,
задужбина краља Милутина из
1295. године

Његово преосвештенство епископ шумадијски Г. др Сава благоизволео је:**ФЕБРУАР**

3. фебруар:

Примити г. Влатка Рајковића, градоначелника града Крагујевца.

4. фебруар:

Венчати у Старој цркви у Крагујевцу Владимира, свршеног богослова, и Веру Трифковић.

8. фебруар:

Посетити манастир Дивосићин и зграду Богословију у Крагујевцу (у изградњи).

12. фебруар - Св. Три Јерарха:

Служити литургију у манастиру Јошаница.

Посетити село Међуреч и одредити локацију за подизање храма Св. архијакона Стефана.

Пререзати славски колач крагујевачким трговцима.

13. фебруар:

Служити Призывање Светог Духа и председавати седници Епархијског савета у Крагујевцу.

14. фебруар:

Служити помен на гробу др Елизабете Рос на Варошком гробљу у Крагујевцу.

15. фебруар - Сретење:

Служити литургију у Саборној цркви у Крагујевцу.

Посетити у болници оболелог Рада Пановића.

16. фебруар:

Председавати седници Уређивачког одбора Енциклопедије Српске православне цркве у Крагујевцу.

17. фебруар - Месопусне задушнице:

Служити општи паастос у Саборној цркви у Крагујевцу.

18. фебруар:

Служити литургију у Саборној цркви у Крагујевцу и рукоположити Владимира Трифковића, свршеног богослова, у чин ђакона.

Осветити нову чесму у порти Саборне цркве у Крагујевцу.

Присуствовати духовном концерту у Младеновцу.

22. фебруар:

Посетити манастир Благовештење.

24. фебруар:

Венчати у Ковачевцу Дејана и Оливеру Чокић.

25. фебруар:

Служити литургију у Саборној цркви у Крагујевцу и рукоположити Александра Јовановића, свршеног богослова, у чин ђакона.

Посетити Богословију Св. Јована Златоустог у Крагујевцу.

Проповедати на Опроштајном вечерњу у Саборној цркви у Крагујевцу.

26. фебруар:

Читати Канон преп. Андреја Критског на великом повећерју у Саборној цркви у Крагујевцу.

27. фебруар:

Читати Канон преп. Андреја Критског на великом повећерју у Саборној цркви у Крагујевцу.

28. фебруар:

Читати Канон преп. Андреја Критског на великом повећерју у Саборној цркви у Крагујевцу.

Наши покојници**УПОКОЈИЛА СЕ У ГОСПОДУ МОНАХИЊА МАГДАЛИНА,
СЕСТРА МАНАСТИРА ГРНЧАРИЦЕ**

Сестра Магдалина, у свету Марија Ковачевић, рођена је 15. маја 1924. године у селу Каруну од оца Радомира и мајке Јованке. Посећујући као девојица често цркве и манастире, присуствовала је и богољаљачким састанцима.

У манастир Никоље овчарскобларско одлази, као стасала девојка, 22. маја 1946. године. Ту је преживела тешку послератну голготу. По богослову блаженопочившег епископа Валеријана, тадашњег администратора Жичке епархије, у манастир Грнчарицу долази 20. децембра 1947. године. Од епископа Валеријана бива замонашена по чину одјејанија рјаси и камилавки 25. јула 1949. године. Малу схиму примила је, такође од епископа шумадијског Валеријана, 5. октобра 1974. године.

Највише је радила на обнови манастира, тако да је своју младост и животну снагу уложила у разрушено и попаљену Грнчарицу. Увек су јој припадали најтежи манастирски по-

слови. Оставила је леп пример иза себе, јер је свима служила као узор.

После кратке и врло тешке болести, примивши свете дарове, представила се у Господу 23. јануара 2001. године. Сахрањена је 24. јануара у манастиру Грнчарици. ■

Каленић**Година: ХХIII****Број: 6(134)/ 2001****Издавач: Српска православна спархија шумадијска****Излази шест пута годишње****Уређује Одбор****Главни и одговорни уредник:
Драгослав Степковић, протојереј ставрофор****Заменик главног и одговорног
уредника: Негослав Јованчевић****Уредништво и администрација:
„Каленић, 34000 Крагујевац,
Крагујевачког октобра 67****Телефон: (034) 332-642****E-mail: spckrag@infosky.net****Тираж: 3700 примерака****Припрема и штампа: Графички центар Интерагент, Крагујевац**

Патријарх српски Варнава (Росић)

